

Karlos Kastaneda
TOČAK VREMENA

Glavni i odgovorni urednik
MILIČKO MIJOVIĆ

Urednik
RADIVOJE MIKIĆ

Tehnički urednik
JASMINA ŽIVKOVIĆ

Karlos Kastaneda

TOČAK VREMENA

*Šamani starog Meksika, njihove misli o
životu, smrti i svemiru*

NARODNA KNJIGA
ALFA
1999.

Naslov originala
Carlos Castaneda
THE WHEEL OF TIME

Preveo s engleskog
Sergej Macura

SADRŽAJ

Uvod7

Citati iz
„Učenja Don Huana”17

Komentar23

Citati iz
„Odvjenc stvarnosti”27

Komentar39

Citati iz
„Put u Ištlan”47

Komentari58

Citati iz
„Priča o moći”63

<i>Komentari</i>	76
<i>Citati iz</i> <i>„Drugog kruga moći”</i>	81
<i>Komentari</i>	87
<i>Citati iz</i> <i>„Orlovog dara”</i>	93
<i>Komentari</i>	103
<i>Citati iz</i> <i>„Unutrašnjeg ognja”</i>	109
<i>Komentari</i>	117
<i>Citati iz</i> <i>„Moći tišine”</i>	121
<i>Komentari</i>	132

Uvod

Ovaj niz posebno odabranih citata prikupljen je iz prvih osam knjiga koje sam napisao o svetu šamana starog Meksika. Citati su preuzeti neposredno iz objašnjenja koja mi je kao antropologu dao moj učitelj i savetnik don Huan Matus, šaman Indijana Jaki iz Meksika. Pripadao je lozi šamana koja vuče korene još od šamana drevnog Meksika.

Na najbolji mogući način, don Huan me je uveo u svoj svet, koji je naravno bio svet tih drevnih šamana. Zato je njegova uloga ključna. Znao je da postoji drugi vid stvarnosti, vid koji nije ni varljiv, ni proizvod bujne mašte. Za don Huana i ostale njegove ostale šamanske prijatelje – bilo ih je petnaest – svet drevnih šamana bio je sasvim stvaran i praktičan.

Ovo delo je začeto kao veoma jednostavan pokušaj da sakupim niz vinjeta, izreka i ideja iz znanja tih šamana koje će

biti zanimljive za čitanje i razmatranje. Ali kada je rad započeo, smer se neočekivano promenio: shvatio sam da su citati sami po sebi prožeti neobičnom snagom. Otkrivali su tok misli koji nikada ranije nisam primetio. Pokazivali su smer kojim su don Huanova objašnjenja išla tokom trinaest godina u kojima me je vodio kao šegrt.

Bolje od bilo kakve vrste konceptualizacije, citati su pokazivali nesumnjiv i nepokolebljiv put delovanja koji je sledio don Huan da bi mi olakšao ulazak u svoj svet. Bilo mi je sasvim jasno da je don Huana na isti način njegov učitelj uveo u svet šamana.

Put delovanja don Huana Matusa bio je njegov intelektualni pokušaj da me uvuče u ono što je nazivao drugim *kognitivnim sistemom*. Pod *kognitivnim sistemom* podrazumevao je standardnu definiciju *spoznaje*: „processe odgovorne za svest o svakodnevnom životu, procese koji uključuju pamćenje, iskustvo, opažanje i veštu upotrebu svake date sintakse.” Don Huan je tvrdio da šamani starog Meksika imaju zaista drugačiji kognitivni sistem od običnih ljudi.

Sledeći logiku i razmišljanje koji su mi zahvaljujući studiranju društvenih nauka bili na raspolaganju, morao sam da odba-

cim njegovu tvrdnju. Neprestano sam ukazivao don Huanu da je naopako sve što tvrdi. Za mene je to, u najboljem slučaju, bila intelektualna zabluda.

Bilo nam je potrebno trinaest godina napornog rada da poljuljamo moje poverenje u normalni spoznajni sistem koji nam pojašnjava svet oko nas. Ovaj manevar doveo me je u veoma čudno stanje: u stanje tobožnjeg nepoverenja u inače prećutno prihvatanje saznavnih procesa naše svakodnevne realnosti.

Posle trinaest godina žestokih napada, shvatio sam, protivno svojoj volji, da don Huan Matus zaista polazi sa druge tačke gledišta. Dakle, šamani starog Meksika mora da su imali drugi spoznajni sistem. To priznanje razjedalo je suštinu moga bića. Osećao sam se kao izdajnik. Osećao sam se kao da obnarodujem najpoganiju je-res.

Kada je osetio da je slomio moj naj snažniji otpor, don Huan je u mene usadio svoj nauk što je jače i dublje mogao, i morao sam da priznam, bez ograda, da u svetlu šamana, šamanski veštaci prosuđuju svet sa tačaka gledišta koje su nepristupačne našim sredstvima razmatranja. Na primer, opažali su energiju kako slobodno plovi po svemiru, energiju koja se nije mogla sta-

vljati u okove društvenih i jezičkih normi, čistu energiju vibracija. Ovaj čin nazivali su *videnje*.

Don Huanov prvi cilj bio je da mi pomogne da primetim energiju dok teče sve-mirom. U svetu šamana, primetiti energiju na taj način prvi je obavezni korak ka obuhvatnijem, slobodnijem pogledu na drugačiji kognitivni sistem. Da bi u meni izazvao *videnje*, don Huan je koristio druge nepoznate jedinice spoznaje. Jednu od najvažnijih jedinica zvao je *rekapitulacijom*, koja se sastojala od sistematskog preispitivanja sopstvenog života, deo po deo, ispitivanja sprovedenog ne u svetlu kritike ili traženja greške, već u svetlu truda da se shvati život i da se promeni njegov tok. Don Huan je tvrdio da kada bilo koji veštak sagleda život na nepristrastan način koji zahteva rekapitulacija, nema načina da se vrati u isti život.

Videti energiju dok plovi u svemiru značilo je don Huanu sposobnost da *vidi* ljudsko biće kao *svetleće jaje* ili *svetleću loptu* energije, i sposobnost da, u toj svetlećoj lopti energije, razlikuje izvesne karakteristike zajedničke ljudima, poput tačke blistavosti u već blistavoj sjajnoj energetskoj lopti. Šamani su tvrdili da se u toj tački blistavosti, koju su oni zvali *žična tačka*,

sabira opažanje. Logički su produbljavali ovu misao i značila je da iz te tačke proishodi naša spoznaja sveta. Ma koliko čudno izgledalo, don Huan Matus je bio u pravu, u smislu da se upravo ovo dešava.

Percepcija šamana, dakle, bila je podložna drugačijem procesu od percepcije običnih ljudi. Šamani su tvrdili da ih opažanje energije neposredno dovodi do onoga što su oni nazivali *energetskim činjenicama*. Pod *energetskom činjenicom* podrazumevali su pogled koji se dobija direktno *videći* energiju i koji dovodi na konačnih i nepobitnih zaključaka; njih spekulacija jednostavno ne dotiče, niti možemo pokušati da ih uklopimo u svoj ustaljeni sistem tu-maćenja.

Don Huan je govorio da je za šamane njegove loze *energetska činjenica* da se svet oko nas određuje spoznajnim procesima, a ti procesi nisu nepromenjivi; nisu datosti. Oni su stvar vežbe, stvar praktične upotrebe. Ova misao dovodi do druge *energetske činjenice*: procesi standardne spoznaje proizvod su našeg vaspitanja, i ništa više.

Don Huan Matus je znao, bez trunke sumnje, da je ono što mi priča o kognitivnom sistemu šamana starog Meksika realnost. Don Huan je, između ostalog, bio *na-*

gual, što je šamanskim veštacima značilo osoba sposobna da vidi *energetske činjenice* bez štete po sopstveno zdravlje. Bio je, stoga, osposobljen da uspešno vodi kolege putevima misli i opažanja koji se ne mogu opisati.

Imajući u vidu sve činjenice kojima me je don Huan naučio u vezi sa svojim kognitivnim svetom, došao sam do zaključka, koji je i on sam uvažavao, da je najvažnija jedinica takvog sveta pojam *namere*. Za šamane starog Meksika *namera* je sila koju mogu da uoče kada *vide* energiju dok plovi u svemiru. Smatrali su je sveprožimajućom silom koja se javlja u svakom obliku vremena i prostora. To je pokretač svega; ali ono što je od nepojmljive važnosti tim šamanima jeste da je *namera* – čista apstrakcija – sasvim urođena kod čoveka. Čovek može uvek da upravlja njome. Šamani starog Meksika shvatili su da je jedini način da se utiče na ovu silu besprekorno ponašanje. Samo najdisciplinovaniji veštak može da postigne ovaj podvig.

Još jedna zapanjujuća jedinica ovog kognitivnog sistema bila je šamansko shvaćanje i upotreba pojmova vremena i prostora. Za njih, vreme i prostor nisu bili iste pojave koje obrazuju deo našeg života na osnovu toga što su sastavni deo našeg nor-

malnog kognitivnog sistema. Za običnog čoveka, standardna definicija *vremena* je „neprostorna celina u kojoj se događaji dešavaju u naizgled nepovratnom sledu od prošlosti preko sadašnjosti do budućnosti.” A *prostor* se definiše kao „beskonačni produžetak trodimenzionalnog polja u kome postoje zvezde i galaksije; svemir.”

Za šamane starog Meksika vreme je bilo nešto kao misao; misao koju misli nešto nepredočivo u svojoj veličini. Logično obrazloženje za njih je bilo da čovek, budući deo te misli koju misle sile nepojmljive njegovom umu, još uvek zadržava mali procenat te misli; procenat koji pod određenim uslovima vanredne discipline može da se povрати.

Prostor je, za te šamane, bio apstraktno polje delovanja. Zvali su ga *beskraj*, i govorili o njemu kao o ukupnom zbiru svih stremljenja živih bića. Prostor je za njih bio pristupačniji, nešto gotovo konkretno. Kao da su u većem procentu mogli da apstraktno izražavaju prostor. Po verzijama koje je ispričao don Huan, šamani starog Meksika nikada nisu smatrali vreme i prostor nejasnim pojmovima kao što to mi činimo. Za njih su i vreme i prostor, iako nerazumljivi u njihovim izrazima, bili sastavni deo čoveka.

Ti šamani imali su još jednu kognitivnu jedinicu zvanu *točak vremena*. Objašnjavali su *točak vremena* govoreći da je vreme kao tunel beskrajne dužine i širine, tunel sa reflektujućim brazdama. Svaka brazda je beskonačna, i njihov broj je beskonačan. Živa bića životna sila je prinudila da gledaju u jednu brazdu. Gledati samo u jednu brazdu znači biti zarobljen u njoj, živeti tu brazdu.

Ratnikov krajnji cilj je da usredsredi, pomoću jake discipline, nepokolebljivu pažnju na *točak vremena* da bi ga zavrteo. Ratnici kojima je pošlo za rukom da zavrte točak vremena mogu da pogledaju u bilo koju brazdu i izvuku iz nje šta god žele. Biti slobodan od očaravajuće sile gledanja samo u jednu od tih brazda znači da ratnici mogu da pogledaju u oba smera: kako se vreme udaljuje od njih ili im se približava.

Kada se ovako posmatra, *točak vremena* predstavlja nadmoćan uticaj koji se proteže kroz ratnikov život i posle, kao što je slučaj sa citatima u ovoj knjizi. Čini se kao da su uvezani kalemom koji ima sopstveni život. Taj kalem je, kako tumači šamanska spoznaja, *točak vremena*.

Pod uticajem *točka vremena*, cilj ove knjige postao je nešto što nije bilo deo pr-

vobitnog plana. Citati su postali vladajući činilac, po sebi i u sebi, a zahtev koji su mi postavili bio je da ostanem što je moguće bliže duhu u kome su citati dati. A dati su u duhu jednostavnosti i krajnje neposrednosti.

Još nešto što sam bezuspešno pokušao da uradim sa citatima bilo je da ih rasporedim u niz kategorija koje bi olakšale njihovo čitanje. Ipak, kategorizacija citata postala je nemoguća. Nije bilo načina da se za nešto tako bezoblično, tako golemo kao ceo spoznajni svet, odrede proizvoljne kategorije značenja koje su mi se lično dopdale.

Jedino što je bilo moguće jeste da pratimo citate, i pustimo ih da stvaraju skicu skeleta misli i osećanja koje su šamani starog Meksika imali o životu, smrti, o svemiru, o energiji. Oni su misli proizašle iz šamanskog shvatanja ne samo svemira, nego i procesa življenja i koegzistencije u našem svetu. I što je još važnije, ukazuju na mogućnost upravljanja sa dva sistema spoznaje istovremeno bez štete po pravu prirodu.

**CITATI IZ
„UČENJA DON HUANA”**

Moć počiva na vrsti znanja koje čovek poseduje. Kakvog ima smisla znati ono što je beskorisno? To nas neće pripremiti za neizbežan susret sa nepoznatim.

* * *

Ništa na ovom svetu nije dar. Bilo šta što mora da se nauči mora da se nauči na težak način.

* * *

Čovek prilazi znanju na isti način kao što prilazi ratu: oprezno, bojažljivo, sa poštovanjem i sa potpunom uverenosti. Prilazak znanju ili ratu na bilo koji drugi način pogrešan je, i za svakoga ko tako postupi može da bude fatalan.

Kada čovek ispuni sva četiri uslova – da bude oprezan, da se plaši, da poštuje i da bude potpuno uveren – nema grešaka za koje će morati da polaže račune; pod ta-

kvim uslovima njegova dela gube lakomislenu osobinu dela budale. Ako takav čovek ne uspe, ili pretrpi poraz, izgubiće samo jednu bitku, i neće bolećivo jadikovati zbog toga.

* * *

Previše premišljanja o suštini izaziva užasan zamor. Čovek u tom raspoloženju slep je i gluv za sve ostalo. Od samog zamera prestaje da gleda čuda svuda oko sebe.

* * *

Kad god se čovek sprema da nešto nauči, mora da se svojski potruži, a granice njegovog učenja određuje njegova sopstvena priroda. Dakle, nema svrhe pričati o znanju. Strah od znanja je prirodan; svako od nas ga doživljava, i ništa se tu ne može. Ali ma koliko učenje bilo užasavajuće, još je strašnije misliti o čoveku bez znanja.

* * *

Ljutiti se na ljude znači pridavati važnost njihovim delima. Veoma je važno da se sa takvim osećanjima prestane. Ljudska dela ne mogu da budu dovoljno važna da nadjačaju našu jedinu zdravu alternativu: naše stalno suočavanje sa večnošću.

* * *

Sve predstavlja samo jedan od milion puteva. Dakle, ratnik mora uvek imati na umu da je put samo put; ako oseća da ne bi trebalo da ga sledi, ne sme nipošto da ostane na njemu. Njegova odluka da ostane na tom putu ili da ga napusti mora biti oslobođena straha ili ambicije. U svaki put mora da gleda pomno i promišljeno. Obavezno se nameće pitanje koje ratnik mora da postavi: Da li ovaj put ima srce?

Svi putevi su isti: ne vode nikud. Ipak, put bez srca nikada nije prijatan. S druge strane, put sa srcem je lak – ne tera ratnika da ga voli; predstavlja veselo putovanje; sve dok ga čovek sledi, čini sa njim jednu celinu.

* * *

Postoji svet sreće gde nema razlike između stvari jer nema nikoga da pita za razliku. Ali to nije svet ljudi. Neki ljudi toliko su tašti da veruju kako žive u dva sveta, ali to je samo njihova taština. Postoji samo jedan svet za nas. Mi smo ljudi, i moramo zadovoljno da živimo u svetu ljudi.

* * *

Čovek ima četiri prirodna neprijatelja: strah, jasnoću, moć i starost. Strah, jasnoća i moć mogu se prevazići, ali ne i starost. Njeno delovanje može se odgoditi, ali nikada se ne može prevazići.

Komentar

Sušтина svega onoga što je don Huan rekao na početku mog šegrtovanja sažeta je u apstraktnoj prirodi citata izabраниh iz prve knjige, *Učenja don Huana*. U doba dešavanja opisanih u knjizi don Huan je mnogo govorio o *saveznicima*, biljkama koje daju moć, o Meskalitu, dimčiću, vetru, duhovima reka i planina, duhu čapara-la itd., itd. Kada sam ga kasnije pitao zašto je toliko insistirao na tim stvarima i zašto ih više ne koristi, priznao je bez ustezanja da se na početku mog šegrtovanja upustio u sve to pseudoindijansko trabunjanie za moje dobro.

Bio sam zapanjen. Pitao sam se kako može da izjavi tako nešto, što očito nije tačno. Zaista je ozbiljno govorio o tim elementima svog sveta, a ja sam sigurno mogao da potvrdim istinitost njegovih reči i raspoloženja.

„Nemoj to preozbiljno da shvataš”, re-

kao je smejući se. „Bilo mi je veoma prijatno da se unesem u te gluposti, a bilo je još prijatnije kada sam znao da to činim za tvoje dobro.”

„Za moje dobro, don Huane? Kakvo je to bulažjenje?”

„Da, za tvoje dobro. Zavaravao sam te držeći tvoju pažnju usredsređenu na stvari tvog sveta koje su te duboko očaravale, a ti si progutao i mamac i udicu.

„Jedino što sam tražio bila je tvoja nepodeljena pažnja. Ali kako sam mogao da je dobijem kada imaš tako nemiran duh? Sam si mi stalno govorio da si ostao sa mnom zato što smatraš očaravajućim ono što govorim o svetu. Ono što nisi umeo da izraziš bilo je da se opčinjenost koju osećaš zasniva na tome da si nejasno prepoznavao svaki elemenat o kome sam govorio. Naravno, pomislio si da šamanizam znači nejasnost i uhvatio si se, što će reći, ostao si.”

„Da li ovo radiš svima, don Huane?”

„Ne svima, jer svi ne dolaze k meni, i povrh toga, ne zanimaju me svi. Bio sam i još sam zainteresovan za tebe, i samo tebe. Moj učitelj, nagual don Hulijan, zavarao me je na sličan način. Zavarao me je pomoću moje čulnosti i pohlepe. Obećavao mi je da će da mi namesti sve lepote ko-

je ga okružuju, i obećavao je da će da me obaspe zlatom. Obećavao mi je bogatstvo, i naseo sam. Od pamtiveka su svi šamani moje loze tako zavaravani. Šamani moje loze nisu učitelji ili gurui. Ne mare nimalo za predavanje znanja. Oni traže naslednike znanja, a ne ljude nejasno zainteresovane za znanje iz intelektualnih razloga.”

Don Huan je imao pravo kada je rekao da sam u potpunosti naseo na njegovu smicalicu. Zaista sam verovao da sam našao savršenog šamana – antropološki majdan. U to vreme sam pod don Huanovim pokroviteljstvom i uticajem pisao dnevnike i sakupljao stare mape koje pokazuju mesta gradova Jaki Indijanaca kroz vekove, počevši od jezuitskih hronika sa kraja prve decenije osamnaestog veka. Beležio sam sva ova mesta i određivao najtananije promene, a zapitao sam se i zašto su se gradovi prebacivali na druge prostore, i zašto su se prilikom svakog izmeštanja raspoređivali po malo drugačijim obrascima. Preplavljivale su me pseudospekulacije o razumu i opravdane sumnje. Prikupio sam hiljade papira sa skraćenim napomenama i mogućnostima, izvađenim iz knjiga i hronika. Bio sam idealan istraživač antropologije. Don Huan je podsticao moju maštu na sve moguće načine.

„Nema dobrovoljaca na putu ratnika”, kazao mi je don Huan u vidu objašnjenja. „Čovek mora da se natera na put ratnika protivno svojoj volji.”

„Šta da radim, don Huane, sa hiljadama napomena koje si me naveo da sakupljam?”, upitao sam ga tada.

Njegov odgovor bio je pravi šok za mene.

„Napiši knjigu o njima!”, reče. „Ionako sam siguran da ti nikada neće poslužiti ako i počneš da je pišeš. Beskorisne su, ali ko sam ja da ti to kažem? Otkrij sam. Ali ne trudi se da pišeš knjigu kao pisac. Potrudi se da je napišeš kao ratnik, kao šaman-ratnik.”

„Kako to misliš, don Huane?”

„Ne znam. Otkrij sam.”

Bio je sasvim u pravu. Uopšte nisam koristio te napomene. Umesto toga, zatekao sam sebe kako nesvesno pišem o neshvatljivim mogućnostima postojanja jednog drugog sistema spoznaje.

CITATI IZ „ODVOJENE STVARNOSTI”

Ratnik zna da je samo čovek. Jedino žali što je život tako kratak da ne može da iskoristi sve što bi želeo. Ali za njega ovo nije problem, nego samo sažaljenje.

* * *

Kada se oseća važan, čovek se ušepri-
tija, uobrazi i oteža. Da bi bio ratnik, mo-
ra da bude lagan i pokretljiv.

* * *

Kada se *vide* kao energetska polja, ljudska bića izgledaju poput svetlosnih vlakana, poput belih vlakana paučine, veoma tankih niti koje kruže od glave prema nožnim prstima. Tako oku posmatrača čovek izgleda kao jaje sa kružnim vlaknima. A ruke i noge su mu kao sjajne čekinje koje se pomeraju u svim pravcima.

* * *

Vidovnjak *vidi* da je svaki čovek u do-
diru sa svim drugim, ne preko ruku, već
preko snopa dugih vlakana koja se rascve-
tavaju u svim pravcima iz sredine njego-
vog trbuha. Ta vlakna povezuju čoveka sa
okolinom; održavaju mu ravnotežu; daju
mu postojanost.

* * *

Kada ratnik nauči da *vidi*, *vidi* da je
čovek sjajno jaje, bilo da je prosjak ili
kralj, i da nema načina da se išta prome-
ni; ili još bolje, šta bi moglo da se prome-
ni u tom svetlećem jajetu? Šta?

* * *

Ratnik nikada ne brine o svom strahu.
Umesto toga, misli o čudima dok *vidi* pro-
ticanje energije! Ostalo su trice, beznačaj-
ne trice.

* * *

Samo bi se ludak prihvatio zadatka da
dobrovoljno postane učen. Trezvenjak mo-
ra da se namami na to. Ima gomila ljudi
koji bi se rado prihvatili tog zadatka, ali
oni se ne računaju. Oni su obično ludi. Li-
če na tikve koje spolja izgledaju dobro, a
opet bi procurele onog časa kada ih priti-
snete, onog časa kada ih napunite vodom.

* * *

Kada čoveka ne zanima *viđenje*, stvari
mu uglavnom izgledaju isto kad god pogle-
da svet. Kada, s druge strane, nauči da *vi-
di*, svaki put mu je sasvim drugačiji, a opet
je isti. U očima vidovnjaka čovek je kao
jaje. Kad god *vidi* istog čoveka, *vidi* sjaj-
no jaje, a ipak nije ono isto sjajno jaje.

* * *

Šamani drevnog Meksika nazvali su *sa-
veznicima* neobjašnjive sile koje su uticale
na njih. Zvali su ih *saveznicima* jer su mi-
slili da mogu da ih koriste do mile volje,
ali to shvatanje se pokazalo gotovo kobnim
za te šamane, jer je ono što su zvali *save-
znikom* biće bez telesne suštine koja postoj-
ji u svemiru. Savremeni šamani zovu ih
neorganska bića.

Pitati kakvu ulogu imaju *saveznici* slič-
no je pitanju šta mi ljudi radimo na svetu.
Mi smo tu, to je sve. A *saveznici* su tu kao
i mi; a možda su bili ovde i pre nas.

* * *

Najdelotvorniji način života je ratnički.
Ratnik može da brine i razmišlja pre nego
što donese neku odluku, ali kada je done-
se, nastavlja svojim putem, slobodan od
briga i razmišljanja; ostaće još milion dru-
gih odluka pred njim. To je put ratnika.

* * *

Ratnik razmišlja o svojoj smrti kada stvari postanu nejasne. Pomisao na smrt je jedino što nam snaži duh.

* * *

Smrt je svugde. Može da bude u vidu automobilskih farova na vrhu brda daleko iza nas. Vide se načas i iščeznu u tami kao rukom odnesena; da bi se pojavila na vrhu drugog brda i opet iščezla.

To su svetla na glavi smrti. Smrt se njima zaodeva kao šeširom i onda kreće u galop, primičući nam se sve više i više. Ponekad ugasi svetla. Ali smrt se nikada ne zaustavlja.

* * *

Ratnik prvo mora da zna da su njegova dela beskorisna, a opet mora da nastavi kao da to ne zna. To je šamanska *kontrolisana ludost*.

* * *

Čovečje oči mogu da vrše dve funkcije: pomoću jedne čovek slobodno *vidi* energiju dok protiče svemirom, a pomoću druge „gleda stvari na ovom svetu.” Nijedna od ovih funkcija nema prednost; bilo kako bilo, vežbati oči samo da gledaju sraman je i nepotreban gubitak.

* * *

Ratnik živi delajući, a ne misleći o delanju, niti misleći o tome šta će da misli kada prestane da dela.

* * *

Ratnik bira put srcem, bilo koji put srcem, i sledi ga; a onda se raduje i smeje. Zna jer *vidi* da će njegov život sasvim da se okonča pre vremena. *Vidi* da ništa nije važnije od bilo čega drugog.

* * *

Ratnik ne poseduje čast, dostojanstvo, porodicu, ime, zemlju; ima samo život koji treba da proživi, i pod ovim okolnostima, njegova jedina veza sa bližnjima je njegova kontrolisana ludost.

* * *

Pošto ništa nije važnije od bilo čega drugoga, ratnik bira bilo koje delo i ponaša se kao da mu je važno. Zbog svoje kontrolisane ludosti govori da je važno ono što čini i zbog nje se ponaša kao da je baš tako, a opet zna da nije; a kada izvrši dela, povlači se mirno, a da li su njegova dela bila dobra ili loša, ili da li su uspela ili nisu, njega se uopšte ne tiče.

* * *

Ratnik može da izabere da ostane sasvim neosetljiv i da nikada ne dela, i da se ponaša kao da mu je zaista važno što je neosetljiv; bio bi potpuno u pravu i u tome, zato što bi i to bila njegova kontrolisana ludost.

* * *

Nema praznine u životu ratnika. Sve se puni do vrha. Sve se puni do vrha i sve je jednako.

* * *

Običan čovek previše drži do toga da voli ljude ili da njega vole. Ratnik voli, to je sve. Voli šta ili koga god hoće, iz čistog kaprica.

* * *

Ratnik preuzima odgovornost za svoja dela, i za ona najtričavija. Običan čovek ispoljava svoje misli i nikada ne preuzima odgovornost za ono što čini.

* * *

Običan čovek je ili pobednik ili poraženi i, zavisno od toga, postaje progonitelj ili žrtva. Ova dva uslova preovlađuju sve

dok čovek ne *vidi*. *Videnje* razbija iluziju pobeđe, ili poraza ili patnje.

* * *

Ratnik zna da čeka i šta čeka; i dok čeka ne traži ništa, tako da bilo koja sitnica koju dobije predstavlja više nego što mu treba. Ako treba da jede, naći će načina, jer nije gladan; ako njegovom telu nešto pričinjava bol, naći će načina da ga zaustavi, jer ga ne boli. Biti gladan ili osećati bol znači da taj čovek nije ratnik; a sile njegove gladi i bola će ga uništiti.

* * *

Poricanje sebe je povlađivanje. Povlađivanje poricanjem je daleko najgore; tera nas da verujemo da činimo velike stvari, kada smo u stvari samo zatvoreni unutar sebe.

* * *

Namera nije misao, niti cilj, ni želja. *Namera* je ono što omogućuje čoveku da uspe kada mu njegove misli kažu da je poražen. Ona deluje uprkos ratničkom povlađivanju. *Namera* je ono što ga čini neranjivim. *Namera* je ono što šamana nosi kroz zid, kroz prostor, ka večnosti.

* * *

Kada čovek pođe putem ratnika, postepeno shvata da je svakodnevni život zauvek ostao za njim. Ponašanje kao u svakodnevnom svetu više mu nije od pomoći; zato mora da prihvati nov način života ako želi da preživi.

* * *

Svaka čestica znanja koja postane moć za svoju centralnu silu ima smrt. Smrt dodiruje poslednja, a bilo šta što smrt dodirne zaista postaje moć.

* * *

Sama pomisao na smrt dovoljno izdvaja ratnika tako da je sposoban da se oda bilo čemu. Zna da mu se smrt prikrada i da mu neće dati vremena da se uhvati bilo čega, pa bez žudnje kuša pomalo od svega.

* * *

Ljudi smo i suđeno nam je da učimo i ulećemo u nepojmljive nove svetove. Ratnik koji *vidi* energiju zna da u našem vidnom polju nema kraja novim svetovima.

* * *

„Smrt je kovitlac; smrt je blistavi oblak nad horizontom; smrt je moj razgovor sa

tobom; smrt si ti i tvoj podmetač za pisanje; smrt je ništa. Ništa! Tu je, a opet uopšte nije tu.”

* * *

Duh ratnika nije prilagođen povlađivanju i prigovaranju, niti je prilagođen pobeđivanju ili gubljenju. Duh ratnika je prilagođen samo borbi, a svaka borba je ratnikova poslednja bitka na zemlji. Tako mu je ishod malo važan. U poslednjoj bici na zemlji ratnik oslobađa i razbistruje duh. I dok bježe bitku, znajući da je njegova *namera* nepogrešiva, ratnik se samo smeje.

* * *

Neprestano pričamo sa sobom o svom svetu. U stvari, svojim unutrašnjim govorom održavamo svet. A kad god prestanemo da pričamo sami sa sobom o svom svetu, svet je uvek onakav kakav treba da bude. Obnavljamo ga, okrepljujemo ga životom, ojačavamo ga svojim unutrašnjim govorom. I ne samo to, već i puteve biramo dok pričamo sa sobom. Tako stalno ponavljamo iste izbore dok ne umremo, zato što neprestano ponavljamo isti unutrašnji govor do same smrti. Ratnik je svestan ovoga i trudi se da prestane sa unutrašnjim govorom.

* * *

Svet je sve ono što je ovde obuhvaćeno: život, smrt, ljudi i sve drugo što nas okružuje. Svet je nepojmljiv. Nikada ga nećemo shvatiti; nikada nećemo odgonetnuti njegove tajne. Stoga moramo da smatramo svet onakvim kakav i jeste: čistom tajnom.

* * *

Ljudski postupci ni pod kojim uslovom ne mogu da budu važniji od sveta. I tako ratnik smatra svet beskonačnom tajnom, a ljudske postupke beskrajnom ludošću.

Komentar

U citatima izvađenim iz *Odvojene stvarnosti* raspoloženje koje su šamani starog Meksika stvarali uza sva svoja *namerna* nastojanja pomalja se sa zadivljujućom jasnošću. Pričajući o tim starim šamanima, don Huan mi je lično skrenuo pažnju na to da je vid njihovog sveta koji je od presudnog značaja za savremene veštace upravo poput britve oštra svest koju su ti šamani razvili o univerzalnoj sili zvanoj *namera*. Tumačili su da je veza koju svako od ovih ljudi ima sa takvom silom toliko jasna i čista da mogu da utiču na stvari koliko im duša želi. Don Huan je govorio da je *namera* tih šamana, razvijena do tako visokog stepena, jedina pomoć koju savremeni veštaci imaju. Izrazio se prizemnijim rečima i rekao da bi savremeni veštaci, ako su iskreni prema sebi, dali sve da žive pod okriljem takve *namere*.

Don Huan je tvrdio da bilo ko ko pokaže i najmanje zanimanje za svet drevnih šamana odmah biva uvučen u krug njihove *namere*, koja je oštra poput britve. Njihova *namera* je, za don Huana, nešto nesamerljivo od čega niko od nas ne bi mogao uspešno da se odbrani. Osim toga, rasuđivao je, nema potrebe da sa odbija takva *namera*, jer jedino ona je važna; ona je suština sveta tih šamana, sveta koji savremeni veštaci priželjkiju više nego išta što se može zamisliti.

Ton citata iz *Odvojene stvarnosti* nije moja namerna tvorevina. To je ton koji je izbio na površinu nezavisno od mojih ciljeva i želja. Mogao bih čak da kažem i da je bio suprotan mom naumu. Iznenada se aktivirao tajanstveni kalem *točka vremena* skrivenog u tekstu knjige, i prešao u stanje napetosti: napetosti koja je određivala smer mojih nastojanja.

U vreme pisanja *Odvojene stvarnosti*, barem što se tiče mojih osećanja u vezi s tim radom, mogao sam istinski da tvrdim da sam srećno uključen u antropološki rad, a moja osećanja i misli bili su neverovatno daleko od sveta drevnih šamana. Don Huan je bio drugačijeg mišljenja. Budući iskusan ratnik, znao je da nema šanse da se izvučem iz magnetne sile koju je *name-*

ra tih šamana stvorila. Utapao sam se u nju, bez obzira na to da li sam u nju verovalio ili je želeo.

Ovo stanje stvari izazvalo je kod mene podsvesnu strepnju. Nije to bila strepnja koju sam mogao da odredim ili prepoznam, ili da je budem svestan. Prožimala je moja dela ne omogućujući mi da se vesno zadržim na njoj, ili potražim objašnjenje. Kada se sada prisetim, mogu samo da kažem da sam se nasmrtno preplašio, iako nisam mogao da ustanovim čega se plašim.

Mnogo puta sam pokušao da analiziram ovaj osećaj straha, ali bih se istog časa zamorio i izgnjavio. Odmah bih uvideo da je moje istraživanje neosnovano, suvišno, i na kraju bih ga napustio. Upitao sam don Huana o svom duševnom stanju. Tražio sam njegov savet, njegov podstrek.

„Samo si se uplašio”, rekao je. „Tako stoji stvar. Ne traži tajanstvene razloge za svoj strah. Tajanstveni razlog je upravo tu, u tvom domašaju. To je *namera* šamana starog Meksika. Imaš posla sa njihovim svetom, a taj svet ti pokazuje lice s vremena na vreme. Naravno, ne možeš da podneseš taj prizor. Nisam ni ja mogao svoje vreme. Nije niko od nas mogao.”

„Pričaš u zagonetkama, don Huane!”

„Da, pričam, trenutno. Shvatićeš jednog dana. Za sada, bezumno je pokušavati da pričamo o tome, ili da nešto razjasnimo. Ništa od onog što pokušavam da ti pokažem ne bi imalo smisla. Neka nepojmljiva banalnost u ovom trenutku imala bi više smisla za tebe.”

Bio je potpuno u pravu. Sve moje strahove pokretala je neka banalnost, koje sam se u to doba stideo, i koje se stidim i sada. Plašio sam se opsednutosti đavolom. Taj strah mi je usađen još u ranom detinjstvu. Sve što je neobjašnjivo naravno da je nešto zlo, nešto zlobno što hoće da me uništi.

Ukoliko su don Huanova objašnjenja sveta drevnih šamana postajala jetkija, utoliko je moje osećanje potrebe da se zaštitim bivalo sve veće. Ovo osećanje nije moglo da se izrazi rečima. Bilo je to više od potrebe da zaštitim svoje biće, potreba da zaštitim istinitost i neporecivu vrednost sveta u kome mi ljudska bića živimo. Za mene, moj svet bio je jedini prepoznatljivi svet. Ako bi on bio ugrožen, ja sam odmah reagovao, reagovao na način u kome se videla neka osobina straha koju nikada neću moći da objasnim; ovaj strah je bio nešto što se mora doživeti da bi se pojmi-la njegova neizmernost. Nije to bio strah

od umiranja ili od povrede. Pre je bila reč o nečemu nemerljivo dubljem od toga. Bilo je tako duboko da nijedan šamanski veštak ne bi mogao da ga definiše.

„Zaobilaznim putem stigao si pravo pred *ratnika*”, kazao je don Huan.

U to vreme do neba je isticao predstavu ratnika. Govorio je da je ratnik, naravno, mnogo više od puke predstave. To je način života, a taj način života jedina je prepreka strahu, i jedini kanal koji veštak može da koristi da bi se tok njegove delatnosti slobodno kretao. Bez predstave ratnika nemoguće je preći prepreke na putu znanja.

Don Huan je definisao *ratnika* prevashodno kao borca. To stanje svesti potpomagala je *namera* drevnih šamana; stanje svesti u koje bilo ko može da uđe.

„*Namera* tih šamana”, rekao je don Huan, „bila je tako žestoka, tako moćna da bi ugradila ratničku čvrstinu u bilo koga ko je dotakne, čak i da on toga nije svestan.”

Ukratko, ratnik je za šamane starog Meksika borbeni jedinicu tako prilagođena bitkama oko sebe, tako izvanredno oprezna da joj, u najčistijem obliku, nije potrebno ništa suviše da preživi. Nema potrebe davati poklone ratniku, ili podržavati ga rečima ili delima, ili pokušavati da ga utešimo

ili razjarimo. Sve ovo je uključeno u samu građu ratnika. Pošto je ta građa bila određena *namerom* šamana drevnog Meksika, oni su se postarali da uključe sve ono što je predvidljivo. Krajnji rezultat bio je borac koji se bori sam i iz sopstvenih nemuštih ubeđenja izvlači sav podstrek koji mu treba da se probije, bez potrebe za pohvalama.

Lično, shvatio sam predstavu ratnika kao očaravajuću, a istovremeno, i jednu od najstrašnijih stvari koje sam ikada video. Mislio sam da je to predstava koja će me zatočiti ako je usvojim, i koja mi neće dati ni vremena ni volje da se bunim ili preispitujem ili žalim. Celog života sam se žalio, i zaista, borio bih se svim silama da s tim ne prestanem. Mislio sam da su pritužbe znak osetljivog, hrabrog, neposrednog čoveka koji bez bojazni izražava svoje istine, raspoloženja i neraspoloženja. Ako sve to treba da se pretvori u borbeni organizam, predstojao mi je veći gubitak nego što sam sebi mogao da priuštim.

Ovo su bile moje unutrašnje misli. A opet sam želeo put, mir, delotvornost ratnika. Jedno od sjajnih pomoćnih sredstava koje su koristili šamani drevnog Meksika ustanovljujući predstavu ratnika bila je pomisao da povedemo svoju smrt kao saput-

nika, svedoka svojim delima. Don Huan je govorio da, kada se taj stav prihvati u bilo kakvom blagom obliku, stvara se most koji premošćuje jaz između našeg sveta dnevnih događanja i nečega što je ispred nas, ali nema imena; nešto što se gubi u magli, i izgleda kao da i ne postoji; nešto tako strašno nejasno da ne može da se koristi kao oslonac, a ipak je tu, neporecivo prisutno.

Don Huan je tvrdio da je ratnik jedino biće na zemlji sposobno da pređe taj most; čutljiv u borbi, nezadrživ jer nema šta da izgubi, radin i uspešan jer mora sve da zadobi.

**CITATI IZ
„PUTA U IŠTLAN”**

Skoro nikada ne shvatamo da možemo da izbrišemo sve iz života, u svako doba i za tili čas.

* * *

Čovek ne treba da se trudi da snima kamerom ili magnetofonom. To je luksuz mirnog života. Čovek treba da vodi računa o duhu, koji uvek uzmiče.

* * *

Ratniku ne treba lična istorija. Jednog dana otkrije da mu više nije potrebna, i odbaci je.

* * *

Lična istorija mora se stalno obnavljati govoreći roditeljima, rođacima i prijateljima sve što čovek radi. S druge strane, ratniku koji nema lične istorije nikakva objašnjenja nisu potrebna; niko se ne ljuti ili

razočarava njegovim delima. A iznad svega, niko ga ne sputava svojim mislima i očekivanjima.

* * *

Kada ništa nije sigurno, ostajemo budni, kao zapeta puška. Uzbudljivije je ne znati u kom grmu leži zec nego ponašati se kao da sve znamo.

* * *

Dok god se čovek oseća kao da je najvažniji na svetu, ne može istinski da uvažava svet oko sebe. Podseća na konja s naočnjacima; jedino vidi sebe, van svega ostalog.

* * *

Smrt je naša večita saputnica. Uvek nam je sleva, na lakat iza nas. Smrt je jedini mudar savetnik koga ratnik ima. Kad god oseti da ništa ne ide kako valja i da će biti uništen, može se okrenuti svojoj smrti i pitati da li je to tako. Smrt će mu reći da nije u pravu, da ništa nije zaista važno van njenog dodira. Smrt će mu reći: „Još te nisam dotakla.”

* * *

Uvek kada ratnik odluči da nešto uradi, mora da ide do kraja, ali mora da prihvati odgovornost za ono što radi. Bez obzira šta radi, mora da zna zašto to radi a onda mora da nastavi da dela bez sumnje ili griže savesti.

* * *

U svetu u kom je smrt lovac nema vremena za žaljenje ili sumnju. Ima vremena samo za odluke. Nema veze kakve su odluke. Ništa ne može da bude značajnije ili beznačajnije od bilo čega drugog. U svetu u kom je smrt lovac ne postoje male ili velike odluke. Postoje samo odluke koje ratnik donosi u suočavanju sa svojom neizbežnom smrću.

* * *

Ratnik mora da nauči da bude dostupan i nedostupan na samoj prekretnici. Ratniku je beskorisno da bude nerazumno dostupan u svako doba, kao što mu je beskorisno i da se krije kada svi znaju da se krije.

* * *

Za ratnika biti nedostupan znači da umereno dodiruje svet oko sebe. A pre svega, da namerno izbegava da iscrpljuje

sebe i druge. Da ne iskorišćava i ne cedi ljude do kraja, posebno ne ljude koje voli.

* * *

Kada se čovek zabrine, uhvati se iz očajja za bilo šta; a kada se uhvati, mora da se iscrpi, ili da iscrpi onoga ili ono za šta se hvata. Ratnik-lovac, s druge strane, zna da će uvek iznova namamiti lovinu u zamku, pa se ne brine. Brinuti se znači postati dostupan, nerazumno dostupan.

* * *

Ratnik-lovac prislan je sa svojim svetom, a opet je nedostupan tom istom svetu. Dodiruje ga nežno, i onda se hitro povlači, skoro ne ostavljajući ni traga.

* * *

Biti ratnik-lovac ne znači samo vrebati lovinu. Ratnik-lovac ne hvata lovinu zato što postavlja zamke, niti zato što poznaje navike svog plena, već zato što on sam nema navika. To je njegova prednost. On uopšte nije kao životinje koje juri, ograničene zamornim navikama i predvidljivim dovijanjima; on je slobodan, elastičan, nepredvidljiv.

* * *

Za prosečnog čoveka svet je čudan jer ako mu nije dosadan, u svađi je sa njim. Za ratnika svet je čudan jer je zapanjujući, zastrašujući, tajanstven, neizmeran. Ratnik mora da preuzme odgovornost za boravak ovde, u ovom čudesnom svetu, u ovom čudesnom vremenu.

* * *

Ratnik mora da nauči da svako njegovo delo dobije na važnosti, pošto će u ovom svetu biti samo kratko, u stvari, prekratko da vidi sva njegova čuda.

* * *

Dela imaju moć. Posebno kada ratnik koji dela zna da su ta dela njegova poslednja bitka. Javlja se čudna opsesivna sreća u delanju sa potpunom svešću da, šta god da radi, može lako da mu bude i poslednje delo na zemlji.

* * *

Ratnik mora da usredsredi pažnju na vezu između sebe i svoje smrti. Bez griže savesti, tuge ili brige, mora da usredsredi pažnju na to da nema vremena i da svoja dela mora da usmeri u skladu s tim. Mora da od svakog dela načini poslednju bitku na zemlji. Samo će pod ovim uslovima

njegova dela imati moć koju zaslužuju. U suprotnom će, dok god je živ, ta dela biti dela budale.

* * *

Ratnik-lovac zna da ga smrt čeka, i da samo delo koje sada čini može lako da bude i njegova poslednja bitka na zemlji. Zove ga bitkom jer je to borba. Većina ljudi prelazi sa dela na delo bez ikakve borbe ili razmišljanja. Ratnik-lovac, naprotiv, procenjuje svako delo; a pošto poseduje suštinsku svest o svojoj smrti, nastavlja promišljeno, kao da mu je svako delo poslednja bitka. Samo budali ne bi pošlo za rukom da primeti prednost koju ratnik-lovac ima nad svojim sadrugovima. Ratnik-lovac poslednjoj bici ukazuje dužno poštovanje. Sasvim je prirodno da bi njegovo poslednje delo na zemlji trebalo da bude najbolje. To prija. I otupljuje oštricu njegovog straha.

* * *

Ratnik je besprekoran lovac koji lovi moć; nije pijan ni zaluden, i nema ni vremena ni sklonosti da vara, niti da laže sebe, niti da napravi pogrešan potez. Ulog je prevelik za to. Ulog je njegov miran i sreden život za čije sređivanje i poboljšanje

mu je trebalo toliko vremena. Ne želi da to odbaci tako što će se glupo preračunati, pobrkati nešto sa nečim drugim.

* * *

Čovek, bilo koji čovek, zaslužuje sve što je čoveku suđeno – radost, bol, tugu i borbu. Priroda njegovih dela je nevažna dok god dela kao ratnik.

Ako mu je duh izopačen, treba jednostavno da ga učvrsti – pročisti, usavrši – zato što ne postoji nikakav drugi zadatak u celom našem životu koji je vredniji truda. Ne učvrstiti duh znači tražiti smrt, a to je isto kao i ne tražiti ništa, pošto će smrt da nas stigne bez obzira na sve. Tražiti savršenstvo ratničkog duha jedini je zadatak vredan naše prolaznosti, naše hrabrosti.

* * *

Najteže na svetu je praviti se ratnički raspoložen. Uzaludno je biti tužan i žaliti se, i smatrati da smo u pravu, verujući da nam neko uvek nešto radi. Niko ne radi ništa nikome, a posebno ne ratniku.

* * *

Ratnik je lovac. Proračunava sve. To je kontrola. Kada završi sa proračunavanjem, on dela. Oslobađa se. To je neusiljenost.

Ratnik nije list prepušten na milost i nemilost vetru. Niko ne može da ga spopada; niko ne može da ga natera da radi nešto protivno sebi ili protivno svojoj dobroj proceni. Ratnik je prilagođen da preživi, i preživljava na najbolji mogući način.

* * *

Ratnik je samo čovek, skroman čovek. Ne može da promeni namere svoje smrti. Ali njegov nepogrešivi duh, u kome se nagomilalo moći nakon silnih teškoća, sigurno može da odloži smrt na trenutak, trenutak dovoljno dug da mu dozvoli da se poslednji put obraduje povratku moći. Možemo reći da tako postupa smrt sa onima koji imaju nepogrešiv duh.

* * *

Nema veze kako je neko vaspitan. Ono što određuje način nečijih postupaka jeste lična moć. Čovek je samo zbir svojih ličnih moći, i taj zbir određuje kako će da živi i kako će da umre.

* * *

Lična moć je osećanje. Nešto poput sreće. Ili može da se nazove i raspoloženjem. Lična moć je nešto što se stiće borom tokom celog života.

* * *

Ratnik dela kao da zna šta radi, kada u stvari ne zna ništa.

* * *

Ratnik ne poznaje grižu savesti zbog bilo čega što je uradio, jer izdvojiti nečija dela kao podla, ružna, ili zla, znači pridati neopravdanu važnost suštini.

Sušтина je u onome što je čoveku bitno. Ili se ponizimo, ili ojačamo. Količina rada je ista.

* * *

Ljudi nam od dana rođenja govore da je svet takav i takav i da izgleda tako i tako, i naravno da nemamo drugog izbora nego da prihvatimo da je svet onakav kakvim nam ga ljudi opisuju.

* * *

Umeće ratnika je da dovede u ravnotežu strah što je čovek sa čudom što je čovek.

Komentar

Kada sam pisao *Put u Ištlan*, obuzelo me je neko veoma čudno raspoloženje. Don Huan Matus je primenjivao neke jako pragmatične mere za moje svakodnevno ponašanje. Zamislio je neke postupke delovanja i tražio da ih se strogo pridržavam. Dao mi je tri zadatka koji su se vrlo malo ticali mog svakodnevnog ili bilo kog drugog sveta. Tražio je od mene da se u svakodnevnom svetu potrudim da izbrišem ličnu istoriju svim mogućim sredstvima. Onda je tražio da se oslobodim rutina, i konačno, tražio je da odbacim osećanje sopstvene važnosti.

„Kako da sve to uradim, don Huane?“, upitao sam ga.

„Nemam pojma“, odgovorio je. „Niko od nas nema blage veze kako da to uradimo pragmatično i efikasno. Ipak, ako se damo na posao, obavićemo ga i nećemo uopšte znati šta nam je priteklo u pomoć.“

„Problem s kojim se suočavaš isti je kao problem s kojim sam se i sam suočio“, nastavio je. „Uveravam te da se naš problem rađa zato što je iz našeg života potpuno odsutna ideja koja nas tera na promene. U vreme kada mi je moj učitelj dao ovaj zadatak, jedino što mi je trebalo da ga sprovedem u delo bila je ideja kako može da se uradi. Kada sam dobio ideju, ostvario sam je ne znajući kako. Preporučujem ti da postupiš na isti način.“

Počeo sam da se izmotavam i žalim, ukazujući na to da sam stručnjak za društvene nauke, naviknut na praktične stvari koje imaju sadržinu, a ne na nešto što zavisi od magičnih rešenja više nego od praktičnih sredstava.

„Govori šta ti drago“, don Huan je odgovorio kroz smeh. „Kada završiš sa pritužbama, zaboravi na bojazni i uradi ono što sam tražio od tebe.“

Don Huan je imao pravo. Jedino što mi je trebalo, ili bolje rečeno, jedino što je trebalo tajanstvenom delu mene koji nije bio očit bila je ta ideja. Mome *ja* koje sam poznavao celoga života trebalo je beskonačno više od te ideje. Trebalo mu je vežbe, podstreka, usmeravanja. Tako me je zainteresavao moj uspeh da su zadaci uklanjanja navika, gubljenja sujete i brisanja lične istorije postali čisto zadovoljstvo.

„Nadomak si *puta ratnika*”, rekao je don Huan objašnjavajući moj tajanstveni uspeh.

Polako i postepeno pokazivao mi je kako da usredsredim svesnost sve dublje ka apstraktnoj razradi predstave ratnika koju je zvao *put ratnika*, *staza ratnika*. Objasnio mi je da je *put ratnika* struktura ideje koju su ustanovili šamani drevnog Meksika. Ti šamani razvili su svoje shvatanje pomoću sposobnosti da *vide* energiju dok slobodno plovi svemirom. Prema tome, put ratnika je veoma skladan spoj *energetskih činjenica*, nesvodljivih istina određenih isključivo smerom toka energije u svemiru. Don Huan je kategorički tvrdio da se ni o čemu u vezi sa putem ratnika ne može raspravljati, da se ništa ne može izmeniti. To je u sebi i po sebi savršena struktura, i ko god je sledi biva okružen *energetskim činjenicama* koje ne dozvoljavaju nikakvu raspravu, nikakvu spekulaciju o svojoj funkciji i vrednosti.

Don Huan je govorio da se ta struktura zove *put ratnika* zato što obuhvata sve raspoložive mogućnosti na koje ratnik može da naiđe na putu znanja. Ti šamani bili su veoma temeljni i sistematični u potrazi za takvim mogućnostima. Po don Huanovom mišljenju, zaista su bili sposobni da

u svoju apstraktnu strukturu uključe sve što je sa čovekovog gledišta moguće.

Don Huan je uporedio put ratnika sa građevinom, čiji je svaki elemenat oslonac sa jedinom funkcijom da krepí dušu ratnika u ulozi šamanskog posvećenika, da bi njegovim pokretima dao lakoću i značenje. Nedvosmisleno je rekao da je put ratnika suštinsko shvatanje bez koga bi se šamanski posvećenici izgubili u neizmernom prostanstvu svemira.

Don Huan je zvao *put ratnika* vrhun-
cem slave šamana drevnog Meksika. Smatrao ga je njihovim najvažnijim doprinosom, suštinom njihove trezvenosti.

„Da li je put ratnika toliko zapanjujuće važan, don Huane?”, pitao sam ga jednom.

„‘Zapanjujuće važan’ je eufemizam. Put ratnika je sve. On je otelovljenje mentalnog i telesnog zdravlja. Ne mogu nikako drugačije da ga objasnim. To što su šamani drevnog Meksika stvorili takvu strukturu za mene znači da su bili na vrhuncu moći, na vrhu sreće, na klimaksu radosti.”

Na nivou pragmatičnog usvajanja ili odbacivanja u koje sam mislio da sam tada potonuo, potpuno i nepristrasno prihvatiti put ratnika bilo mi je sasvim nemoguće. Što mi je don Huan više objašnjavao put ratnika, to je u meni više jačalo ose-

ćanje da zaista kuje planove da me do kraja izbaci iz ravnoteže.

Don Huanovo vodstvo je stoga bilo prikriveno. Ipak se ispoljilo sa čudesnom jasnoćom u citatima izvađenim iz *Put u Ištlan*. Don Huan me je sustigao tako brzo da toga nisam bio ni svestan, i iznenada sam osetio njegov dah za vratom. Često sam mislio da sam na ivici da dobronamereno prihvatim postojanje drugog kognitivnog sistema, ili da sam tako odlučno ravnodušan da mi nije stalo da li će se dogoditi danas ili sutra.

Naravno, uvek je postojala mogućnost da pobegnem od svega toga, ali to je bilo neizvodljivo. Nekako me je don Huanova pomoć, ili moje stalno korišćenje predstave ratnika, prekalila do tačke da se više nisam toliko plašio. Bio sam uhvaćen, ali stvarno, nije bilo važno. Jedino mi je bilo jasno da sa don Huanom ostajem trajno.

CITATI IZ „PRIČA O MOĆI”

Ratnikovo samopouzdanje nije samopouzdanje običnog čoveka. Običan čovek traži izvesnost u očima posmatrača i zove je samopouzdanjem. Ratnik traži *nepogrešivost* u sopstvenim očima i zove je skromnošću. Običan čovek je vezan za svoje bližnje, dok je ratnik vezan samo za večnost.

* * *

Postoji mnogo stvari koje ratnik može da učini u određenom trenutku, a koje nije mogao da učini pre. Same stvari nisu se promenile; promenilo se njegovo shvatanje sebe.

* * *

Jedini moguć pravac koji ratnik ima jeste da dela dosledno i bez ustručavanja. U određenom trenutku dovoljno poznaje put ratnika da se ponaša u skladu s njim, ali

njegove stare navike mogu da mu se ispreče na putu.

* * *

Ako ratnik treba u nečemu da uspe, uspeh mora da dođe polako, uz mnogo truda, ali bez napetosti ili opsednutosti.

* * *

Unutrašnji dijalog je ono što prizemljuje ljude u svakodnevnom životu. Svet je takav i takav ili izgleda tako i tako, samo zato što govorimo sebi da je takav i takav ili da izgleda tako i tako. Prolaz u svet šamana otvara se kada ratnik nauči da zaustavi unutrašnji dijalog.

* * *

Promeniti naše shvatanje sveta ključni je problem šamanizma. A zaustavljanje unutrašnjeg dijaloga jedini je način da ga rešimo.

* * *

Kada ratnik nauči da zaustavi unutrašnji dijalog, sve postaje moguće; i najluđi planovi postaju ostvarljivi.

* * *

Ratnik prihvata sudbinu, ma kakva ona bila, i prima je krajnje skromno. Prima skromno ono što on jeste, ne kao opravdanje kajanja, već kao životni izazov.

* * *

Skromnost ratnika nije skromnost prosjaka. Ratnik ne spušta glavu ni pred kim ali, istovremeno, ne dozvoljava nikome da pred njim sagne glavu. S druge strane, prosjak, odmah pada ničice i riba pod pred svima koje smatra višim; ali istovremeno, traži da mu neko niži od njega oriba pod.

* * *

Uteha, utočište, strah, sve su ovo reči koje su stvorile raspoloženja koja je čovek naučio da prihvata, a da njihovu vrednost uopšte ne dovodi u pitanje.

* * *

Naši bližnji su crni magovi. A bilo ko ko je sa njima smesta je crni mag. Razmisli malo. Možeš li da se udaljiš od puta koji su ti tvoji bližnji ocrnali? A ako ostaneš sa njima, tvoje misli i dela zauvek će se zadržati na njihovim gledištima. To je ropstvo. S druge strane, ratnik je slobodan od svega toga. Sloboda je skupa, ali cena nije nedostižna. Zato, plaši se svojih tam-

ničara, svojih gospodara. Nemoj da trošiš vreme i snagu plašeći se slobode.

* * *

Nevolja sa rečima je u tome što se zbog njih osećamo prosvećeno, ali kada se okrenemo i suočimo sa svetom, uvek nas iznevere i na kraju se suočavamo sa svetom kao i uvek, bez prosvećenja. Zbog ovoga ratnik nastoji pre da dela nego da priča, i u skladu sa ovim, dobija nov opis sveta – nov opis gde priča nije toliko važna, i gde nova dela imaju nove odraze.

* * *

Ratnik smatra sebe već mrtvim, tako da nema šta da izgubi. Najgore mu se već dogodilo, pa je zato čist i smiren; sudeći po njegovim delima ili rečima, nikada se ne bi reklo da je prisustvovao svemu.

* * *

Znanje je veoma čudnovata stvar, posebno za ratnika. Znanje je za ratnika nešto što dolazi odjednom, ophrvava ga i odlazi dalje.

* * *

Znanje ratniku dolazi lutajući, kao zrnca zlatne prašine, iste prašine koja prekri-

va krila moljaca. Tako je za ratnika znanje poput tuširanja, ili posipanja zrcima zagasitozlatne prašine.

* * *

Kad god unutrašnji dijalog prestane, svet se sruši, a čudni delići nas izbiju na površinu, kao da su ih naše reči čuvala pod jakom stražom.

* * *

Svet je neizmeran. A i mi smo, kao i svako biće koje postoji na ovom svetu.

* * *

Ratnici ne odnose pobede udarajući glavom o zid, nego preskačući zid. Ratnici preskaču zid; ne ruše ga.

* * *

Ratnik mora da gaji osećanje da ima sve što je potrebno za divno putovanje koje je njegov život. Ratniku je važno što je živ. Život sam po sebi je dovoljan, jasan i potpun.

Dakle, može se reći bez uobraženosti da življenje predstavlja doživljaj nad doživljajima.

* * *

Običan čovek misli da je upuštanje u sumnje i patnje znak osećajnosti, duhovnosti. Prava istina je da je običan čovek nešto skoro neverovatno daleko od osećajnosti. Njegov slabašni razum namerno se pretvara u zlikovca ili sveca, ali je u stvari premalen za tako velik zlikovački ili svetački kalup.

* * *

Biti ratnik ne znači samo poželeti da se to bude. Pre je reč o beskrajnoj borbi koja će da se nastavi do apsolutno poslednjeg trenutka našeg života. Niko se ne rađa kao ratnik, baš kao što se niko ne rađa kao običan čovek. Sami od sebe stvaramo jedno ili drugo.

* * *

Ratnik umire muški. Njegova smrt mora da se izbori da ga odnese. Ratnik se ne predaje smrti tako lako.

* * *

Ljudska bića nisu predmeti; ona nemaju čvrstine. Okrugla su, sjajna i bezgranična. Svet predmeta i čvrstine samo je opis koji je stvoren da im pomogne, da im olakša postojanje na zemlji.

* * *

Razum im smeta da upamte da je opis samo opis, i pre nego što to shvate, ljudska bića skroz upadnu u začarani krug iz koga retko izađu za života.

* * *

Ljudska bića opažaju, ali svet koji opažaju je obmana: obmana stvorena opisom koji slušaju otkako su se rodili.

Tako je, u suštini, svet koji njihov razum hoće da održi svet stvoren opisom i njegovim dogmatičnim i neprikosnovenim pravilima, koja njihov razum uči da prihvata i brani.

* * *

Skrivena prednost sjajnih bića jeste da imaju nešto što se nikada ne koristi: *nameru*. Postupak šamana je isti kao i postupak običnog čoveka. Obojica imaju opis sveta. Običan čovek ga podržava razumom; šaman ga podržava *namerom*. Oba opisa imaju svoja pravila; ali prednost šamana je što je *namera* jača od razuma.

* * *

Čovek samo kao ratnik može da odoli putu znanja. Ratnik ne može da se tuži ili žali zbog bilo čega. Njegov život je stalni

izazov, a izazovi nipošto ne mogu da budu dobri ili loši. Izazovi su prosto izazovi.

* * *

Osnovna razlika između običnog čoveka i ratnika leži u tome da ratnik sve shvata kao izazov, dok običan čovek sve shvata kao blagoslov ili kletvu.

* * *

Adut ratnika je u tome što veruje bez verovanja. Ali, očito, ratnik ne može jednostavno da kaže da veruje i da ostane na tome. To bi bilo odveć lako. Samo verovanje bez ikakvog naprezanja lišilo bi ga preispitivanja situacije. Ratnik, kad god mora da sebe dovede u vezu sa verovanjem, radi to kao izbor. Ratnik ne veruje, ratnik mora da veruje.

* * *

Smrt je neophodan činilac obaveze da verujemo. Bez svesti o smrti sve je obično, tričavo. Samo zato što ga smrt vreba ratnik mora da veruje da je svet nedokučiva tajna. Obaveza da veruje na taj način izraz je ratnikove najveće naklonosti.

* * *

Moć uvek daje kubni centimetar mogućnosti ratniku na raspolaganje. Ratnikovo umeće je u tome da bude stalno spreman da je ugrabi.

* * *

Običan čovek je svestan svega samo kada misli da treba; priroda ratnika je, ipak, da uvek bude svestan svega.

* * *

Naša sveukupnost je veoma tajanstvena stvar. Treba nam samo njen delić da obavimo najsloženije životne zadatke. A opet, kada umremo, umiremo sa svojom sveukupnošću.

* * *

Iz iskustva se zna da ratnik donosi odluke tako pažljivo da ništa što se može dogoditi kao njihova posledica ne može da ga iznenadi, a još manje da ga iscrpi.

* * *

Kada ratnik donosi odluku da stupi u akciju, treba da bude spreman da umre. Ako je spreman da umre, ne bi smelo da bude nikakvih klopki, nikakvih neželjenih iznenađenja, nikakvih nepotrebnih dela.

Sve treba glatko da se uklopi jer on ne očekuje ništa.

* * *

Ratnik, kao učitelj, najpre mora da pokušava o tome da je moguće delati bez verovanja, bez očekivanja nagrada – delati iz pukog kaprica. Njegov uspeh kao učitelja zavisi koliko dobro i skladno vodi štíćenike po ovom naročitom pitanju.

* * *

Da bi pomogao štíćeniku da izbriše ličnu istoriju, ratnik kao učitelj uči trima tehnikama: odbacivanju osećanja sopstvene važnosti, prihvatanju odgovornosti za postupke i korišćenju smrti kao savetnika. Bez blagotvornog dejstva ovih triju tehnika, brisanjem lične istorije čovek bi postao nestalan, nepouzdan i nepotrebno nesiguran u vezi sa sobom i svojim delima.

* * *

Nema načina da se zauvek oslobodimo samosažaljenja; ono ima određeno mesto i obeležje u našem životu, određenu prepoznatljivu fasadu. Tako, svaki put kada se ukaže prilika, fasada samosažaljenja izađe na videlo. Ona ima istoriju. Ali ako se promeni fasada, ona se pomera na lestvici važnosti.

Čovek menja fasadu pomerajući sastavne elemente same fasade. Samosažaljenje je korisno korisniku jer se oseća važno i dostojno boljih uslova, boljeg ophođenja, ili zato što nije rad da prihvati odgovornost za dela koja su ga dovela u stanje koje je pobudilo samosažaljenje.

* * *

Menjanje fasade samosažaljenja znači samo da je čovek stavio nekada važan elemenat na sporedno mesto. Samosažaljenje je još istaknuto obeležje; ali sada je zauzeo mesto u pozadini, na isti način kao što su i čovekova predstojeća smrt, svest o ratnikovoj skromnosti, ili pojam odgovornosti za sopstvena dela svi jednom bili u pozadini za ratnika, a da ih nikada nije upotrebio do onog časa kada je postao ratnik.

* * *

Ratnik priznaje bol, ali se ne upušta u njega. Raspoloženje ratnika koji ulazi u nepoznato nije tužno; naprotiv, radostan je jer se oseća skromno zbog svoje velike sreće, uveren da je njegov duh nepogrešiv i, iznad svega, potpuno svestan svoje delotvornosti. Ratnikova radost proizlazi iz toga što je prihvatio sudbinu i istinski ocenio šta leži pred njim.

Komentar

Priče o moći su znak mog konačnog pada. U vreme kada su se odvijali događaji opisani u ovoj knjizi, pretrpeo sam veliki emocionalni poremećaj, ratnički nervni slom. Don Huan Matus je napustio ovaj svet, ostavivši za sobom četiri šegrt. Svakom od ovih šegrt don Huan je lično prišao i dodelio poseban zadatak. Smatrao sam da je povereni mi zadatak placebo koji nema nikakvog značaja u poređenju sa gubitkom.

To što neću više videti don Huana nije moglo da se ublaži tobožnjim zadacima. Prvo sam prigovorio don Huanu, naravno, da želim da idem sa njim.

„Još nisi spreman”, odgovorio je. „Budimo realni.”

„Ali mogao bih da se pripremim za tren oka”, uveravao sam ga.

„U to ne sumnjam. Bićeš spreman, ali ne za mene. Ja zahtevam savršenu delo-

tvornost. Zahtevam nepogrešivu *nameru*, nepogrešivu disciplinu. To još nemaš. Imaćeš je, bližiš joj se, ali još nisi stigao dole.”

„Ti imaš moć da me povedeš, don Huane. Sirovog i nesavršenog.”

„Pretpostavljam da imam, ali neću, jer bi ti to bio sramotan gubitak. Rizikuješ da sve izgubiš, veruj mi na reč. Ne insistiraj. Insistiranje nije u polju ratnika.”

Ta izjava bila je dovoljna da me zautavi. U sebi sam, ipak, čeznuo da pođem sa njim, da se uputim van granica svega što poznajem kao normalno i stvarno.

Kada je kucnuo čas da don Huan stvarno napusti svet, pretvorio se u neki obojen, maglovit sjaj. Bio je čista energija, slobodno je plovio svemirom. Moj osećaj gubitka tada je bio toliko velik da sam pozeleo da umrem. Zanimljivo sam sve što je don Huan rekao i bez ikakvog oklevanja nastavio da se oslobađam smetnje. Smatrao sam da će, ako to uradim, don Huan u smrti morati da me povede sa sobom i spase makar preostale deliće svesti u meni.

Ali, iz neobjašnjivih razloga, bilo da ih sagledavam iz perspektive svog normalnog poimanja, ili pomoću poimanja iz šaman-skog sveta, nisam umro. Ostao sam sam u običnom svetu, dok su moja tri sadruga bi-

la rasuta negde drugde po svetu. Bio sam nepoznat samom sebi, što mi je zagorčalo samoću više nego ikada.

Sebe sam video kao ubačenog agenta, špijunčica koga je don Huan ostavio iza sebe iz nekih nejasnih razloga. Citati izvađeni iz zbirke *Priča o moći* pokazuju onu nepoznatu osobinu sveta, ne sveta šamana, nego svakodnevnog sveta, koji je, po don Huanovom mišljenju, veoma tajanstven i raskošan. Jedino što nam je potrebno da uživamo u čudima ovog trivijalnog sveta jeste dovoljno nepristrasnosti. Ali više od nepristrasnosti, potrebno nam je dovoljno ljubavi i neusiljenosti.

„Ratnik mora da voli ovaj svet”, upozorio me je don Huan, „da bi se ovaj svet koji izgleda tako svakidašnje otvorio i pokazao čuda.”

U trenutku kada je ovo izrekao bili smo u pustinji Sonori.

„Uzvišen je osećaj”, rekao je, „biti u ovoj divnoj pustinji, gledati one šiljate vrhove tobožnjih planina koje je, u stvari, načinila lava davno ugašenih vulkana. Veličanstven je osećaj otkriti da su neki od onih grumena opsidijana nastali na tako visokoj temperaturi da su do sada zadržali tragove porekla. Imaju moći u izobilju. Čudnovato je besciljno lutati po onim hra-

pavim vrhovima i čak pronaći parče kvarca koje hvata radio-talase. Jedini nedostatak ove divne slike jeste što, da bi ušao u čuda ovog sveta, ili u čuda drugog sveta, čovek treba da bude ratnik; smiren, pribran, ravnodušan, prekaljen napadima nepoznatog. Ti još nisi tako prekaljen. Stoga, tvoja dužnost je da potražiš to ispunjenje pre nego što kažeš da smeš da kročiš u beskonačno.”

Proveo sam trideset pet godina života u potrazi za ratničkom zrelošću. Pohodio sam mesta koja se ne daju opisati, u potrazi za tim osećanjem prekaljenosti napadima nepoznatog. Odlazio sam nenametljivo, nenajavljeno, i vraćao se na isti način. Dela ratnika su tiha i neprimetna, a kada ratnici odlaze, ili se vraćaju, čine to tako neupadljivo da njihovoj veštini niko nije doraštao.

Citati iz *Priča o moći* bili su mi najgorči podsetnik da je *namera* šamana koji su živeli u Meksiku u drevno doba još nepogrešivo aktivna. *Točak vremena* neumitno se okretao oko mene, nagoneći me da da gledam u žlebove o kojima se može raspravljati, a opet ostati razumljiv.

„Dovoljno je reći”, rekao mi je jednom don Huan, „da je prostranost ovog sveta, bilo sveta šamana ili običnih ljudi, toliko

upadljiva da nam samo zabludlost može zasmetati da je primetimo. Pokušati da zabludelim bićima objasni kako izgleda biti izgubljen u žlebovima *točka vremena* nešto je najbesmislenije u šta ratnik može da se upusti. Zato se on stara da mu putovanja budu samo odlika ratničkog stanja.”

CITATI IZ „DRUGOG KRUGA MOĆI”

Kada čovek nema šta da izgubi, ohra-
bri se. Plašljivi smo samo kada postoji ne-
što čemu možemo da budemo privrženi.

* * *

Ratnik nikako ne može ništa da prepu-
sti slučaju. On, u stvari, utiče na ishod do-
gađaja silom svoje svesnosti i *nepokoleblji-
ve namere*.

* * *

Ako ratnik želi da se oduži za svu po-
moć koju je dobio, a nema nikome poseb-
no da vrati dug, može da ga vrati ljudskom
duhu. To je uvek veoma nevažan povod, i
šta god da se uradi u vezi sa njim više je
nego dovoljno.

* * *

Kada uredi svet na jako lep i prosve-
ćen način, naučnik se vraća kući u pet po-
podne da bi zaboravio svoje lepo uređenje.

* * *

Ljudski oblik je spoj energetskih polja koji postoji u svemiru, i koji je povezan isključivo sa ljudskim bićima. Šamani ga zovu *ljudski oblik* jer ta energetska polja se iskrivljuju i savijaju čitavog života koji je ispunjen navikama i pogrešnom upotrebom.

* * *

Ratnik zna da ne može da se promeni, a opet daje sebi zadatak da se promeni. Ratnik se nikada ne razočara kada mu ne pođe za rukom da se promeni. To je jedina prednost koju ratnik ima nad običnim čovekom.

* * *

Ratnici moraju da budu nepogrešivi dok se trude da se promene, da bi uterali strah ljudskom obliku i otreli ga se. Posle godina nepogrešivosti, doći će i tren kada ljudski oblik neće moći dalje da izdrži i otići će. To znači da će doći tren kada će energetska polja, koja se iskrivljuju celog života, da se isprave. Ratnik može da se duboko potrese, a čak i da umre od posledica ovog ispravljanja energetskih polja, ali nepogrešivi ratnik uvek preživi.

* * *

Jedina sloboda koju ratnici imaju jeste da se ponašaju nepogrešivo. Nepogrešivost nije samo sloboda; to je jedini način da se ispravi ljudski oblik.

* * *

Svakoj navici potrebni su svi njeni delovi da bi delovala. Ako neki delovi nedostaju, navika se gubi.

* * *

Borba je upravo ovde na ovoj zemlji. Mi smo ljudska stvorenja. Ko zna šta nas čeka, ili kakvu moć možda imamo?

* * *

Svet ljudi se kreće gore-dole, i ljudi se kreću gore-dole sa svojim svetom; ratnici nemaju prava da slede uspone i padove svojih bližnjih.

* * *

Srž našeg bića je čin opažanja, a čarolija našeg bića je čin svesnosti. Opažanje i svesnost su jedna jedina, funkcionalna, nerazdvojna celina.

* * *

Biramo samo jednom. Biramo ili da budemo ratnici ili obični ljudi. Ne postoji drugi izbor. Ne na ovoj zemlji.

* * *

Put ratnika čoveku nudi nov život, a taj život mora da bude potpuno nov. U taj život ne može da vraća stara loša pravila.

* * *

Ratnici uvek uzimaju prvi događaj u nizu za obrazac ili mapu onog što će im se kasnije desiti.

* * *

Ljudska bića vole da im se kaže šta da rade, ali još više vole da se bore a ne da rade što im se kaže, i tako se uhvate u zamku mrzeći pre svega onoga koji im je to rekao.

* * *

Svako ima dovoljno lične moći za nešto. Umešnost ratnika je u tome da preusmeri ličnu moć sa svojih slabosti na ratnički cilj.

* * *

Svako *vidi*, a ipak nastojimo da ne zapamtimo ono što *vidimo*.

Komentar

Prošlo je mnogo godina pre nego što sam napisao *Drugi krug moći*. Don Huan se davno upokojio, a citati iz te knjige predstavljaju sećanja na ono što je rekao, sećanja koje je prizvala nova situacija, novi razvoj stvari. Još jedan igrač se pojavio u mom životu. Bila je to don Huanova prijateljica, Florinda Matus. Svi don Huanovi učenici razumeli su da je, kada je don Huan otišao, Florinda ostala da nekako dovrši poslednji deo našeg školovanja.

„Sve dok ne budeš sposoban da primiš naređenja od žene bez štete po svoje biće nećeš biti kompletan”, rekao je don Huan. „Ali ta žena ne može da bude bilo koja žena. Mora da bude neko poseban, neko ko ima moć, i osobinu nemilosrdnosti koja ti neće dozvoliti da budeš glavni kako si umislio.”

Naravno, nasmejao sam se njegovim izjavama. Mislio sam da se sigurno šali. Is-

postavilo se da se uopšte nije šalio. Jednog dana Florinda Doner-Grau i Tajša Abelar su se vratile, i otišli smo u Meksiko. Otišli smo u robnu kuću u gradu Gvadalahari, i tu smo našli Florindu Matus, najdivniju ženu koju sam ikada video: veoma visoku – metar i osamdeset, mršavu, koščatu, lepog lica, staru, a opet jako mladu.

„A! Izvolite!”, uzviknula je kada nas je videla. „Tri musketara! Momčine – Eci, Peci, Pec! Svuda vas tražim!”

Ne rekavši više ništa, preuzela je inicijativu. Florinda Doner-Grau bila je oduševljena. Tajša Abelar bila je, kao i obično, izuzetno rezervisana, a ja sam bio uvređen, gotovo besan. Znao sam da se dogovor neće ispuniti. Bio sam spreman da se sukobim sa ovom ženom čim je hrabro otvorila usta i izrekla sranje kao što je: „Eci, Peci i Pec.”

Ipak, neočekivane stvari koje sam imao pri ruci pritekale su mi u pomoć i predupredile bilo kakvu besnu ili nervoznu reakciju sa moje strane, pa sam se divno složio s Florindom, bolje nego što sam mogao i da sanjam. Nametnula nam je gvozdenu disciplinu. Bila je neosporna kraljica našeg života. Imala je moć, hladnokrvnost da nas sredi na najsuptilniji način. Nije nam dozvolila da se prepustimo samosažaljenju ili

jadanju ako nam nešto nije bilo sasvim po volji. Uopšte nije bila kao don Huan. Nedostajala joj je njegova trezvenost, ali je imala drugu osobinu koja je nadoknadila njen nedostatak: bila je neverovatno brza. Jedan ovlaštan pogled bio joj je dovoljan da shvati celu situaciju i da postupi u skladu sa onim što se od nje očekuje.

Jedna od njenih omiljenih šala, u kojoj sam mnogo uživao, bila je da formalno upita publiku, ili grupu ljudi kojima govori: „Da li iko ovde zna išta o pritisku ili raspršivanju gasova?” Postavila bi takvo pitanje nasmrt ozbiljna. A kada publika odgovori: „Ne, ne, ne znamo”, rekla bi: „Onda mogu da kažem šta god hoću, zar ne?” – i zaista bi nastavila i govorila šta hoće. Nekada bi zaista pričala tako smešne stvari da sam se valjao po podu od smeha.

Njeno drugo standardno pitanje bilo je: „Da li iko ovde zna išta o retini kod šimpanza? Ne?” – i Florinda bi izrekla nebu-loze o retini kod šimpanza. Nikada u životu nisam se lepše provodio. Bio sam njen obožavalac i nepristrastan sledbenik.

Jednom sam imao fistulu pri vrhu kuka, što je nastalo padom, pre mnogo godina, u jarugu ispunjenu kaktusovim iglama. Sedamdeset pet igala zabilo mi se u telo. Jedna od njih ili nije sasvim izašla ili je

ostavila trun prljavštine ili otpadak koji je kasnije prerastao u fistulu.

Moj lekar je rekao: „To nije ništa. To je samo potkožni plik koji treba da se istisne. Veoma je laka operacija. Trebalo bi mi nekoliko minuta da ga očistim.”

Posavetovao sam se s Florindom, a ona je rekla: „Ti si nagual. Ili ćeš sam da se izlečiš, ili ćeš da umreš. Nema nijansi značenja, nema vrdanja. Da nagualu gnoj istiskuje lekar – mora da si izgubio moć. Da nagual umre od fistule? Kakva bruka.”

Sa izuzetkom Florinde Doner-Grau i Tajše Abelar, ostali don Huanovi učenici nisu nimalo marili za Florindu. Bila je zastrašujuća osoba. Neko ko im nikada ne daje slobodu za koju su osećali da im po pravu pripada. Nikada nije hvalila njihove tobožnje podvige na polju šamanizma, i obustavljala je njihova nastojanja kad god bi skrenuli sa ratničkog puta.

U zbirci *Drugi krug moći* ta borba učenika više je nego očita. Drugi don Huanovi učenici bili su izgubljena družina, ispunjena egomanijačkim istupima, od koje je svako vukao na svoju stranu, svako namećao svoje mišljenje.

Na sve što se otada desilo u našem životu jako je uticala Florinda Matus, a opet, nikada se nije otvoreno izjasnila. Uvek je

bila žena iz senke, mudra, čudna, nemilosrdna. Florinda Doner-Grau i ja naučili smo da je volimo kako nikada pre nismo voleli, a kada je otišla, zaveštala je Florindi Doner-Grau svoje ime, nakit, novac, draži, veštinu. Osetio sam da nikada ne bih mogao da napišem knjigu o Florindi Matus i da, ako je iko ikada napiše, to mora da bude Florinda Doner-Grau, njena prava naslednica, njena ćerka nad ćerkama. Ja sam bio, poput Florinde Matus, samo lik iz pozadine, koga je tu postavio don Huan Matus da ublaži samoću ratnika i uživa u svom zemaljskom putu.

**CITATI IZ
„ORLOVOG DARA”**

Umeće *sanjanja* je mogućnost korišćenja čovekovih običnih snova i njihovog pretvaranja u kontrolisanu svesnost pomoću posebnog oblika pažnje zvanog *sanjalačka pažnja*.

* * *

Umeće *traganja* je skup postupaka i stavova koji omogućuje ratniku da izvuče ono najbolje iz bilo koje moguće situacije.

* * *

Ratnicima se preporučuje da ne usredsređuju snagu na bilo šta materijalno, nego da je usredsrede na duh, na pravi let u nepoznato, ne na tričarije.

Svako ko hoće da sledi ratnički put mora da se oslobodi pritiska da poseduje stvari i da se za njih veže.

* * *

Videnje je telesna spoznaja. Prevlast našeg čula vida utiče na ovu telesnu spoznaju i ona zato izgleda vezana za oko.

* * *

Gubljenje ljudskog oblika je kao spirala. Daje ratniku slobodu da se seća sebe kao ravnih energetskih polja, a ovo ga potom još više oslobađa.

* * *

Ratnik zna da čeka, i zna šta čeka, i dok čeka, naslađuje oči svetom. Ratnikovo glavno dostignuće jeste uživanje u radosti večnosti.

* * *

Tok ratnikove sudbine je nepromenljiv. Izazov leži u tome koliko daleko može da ide i koliko nepogrešiv može da bude unutar tih strogih granica.

* * *

Ljudska dela više ne utiču na ratnika kada više ništa ne očekuje. Neki čudan mir postaje vladajuća sila u njegovom životu. Usvojio je jedan od pojmova ratničkog života – hladnokrvnost.

* * *

Hladnokrvnost ne znači automatski i mudrost, ali je, i pored svega toga, prednost jer dozvoljava ratniku da na trenutak zastane da oceni situaciju, da ponovo razmotri položaj. Da bi koristio taj dodatni trenutak dosledno i ispravno, ratnik mora ipak da se nepokolebljivo bori čitav život.

* * *

Već sam se predao sili koja vlada mojom sudbinom.

I ne držim se ni za šta, pa neću imati bilo šta da branim.

Nemam misli, pa ću videti.

Ne plašim se ničega, pa ću se setiti sebe.

Ravnodušan i spokojan,

Proleteću pokraj Orla da budem slobodan.

* * *

Ratnicima je daleko lakše da dobro prolaze pod uslovima najvećeg pritiska nego da budu nepogrešivi pri normalnim uslovima.

* * *

Ljudska bića su dvostrana. Desna strana obuhvata sve ono što razum može da

zamisli. Leva strana je područje neopisivih osobina; područje koje reči ne mogu da sažmu. Leva strana se možda shvata, ako je shvatanje ono što se dešava, celim telom; otuda njeno odupiranje konceptualizaciji.

* * *

Sve sposobnosti, mogućnosti i dostignuća šamanizma, od najjednostavnijih do najzapanjujućih, nalaze se u samom ljudskom telu.

* * *

Sila koja vlada sudbinom svih živih bića zove se *Orao*, ne zato što je to orao ili ima nekakve veze sa orlom, već zato što oku vidovnjaka izgleda kao ogroman orao crn kao noć, koji stoji uspravno kao što stoji orao, visinom dotičući beskraj.

* * *

Orao proždire svesnost svih stvorenja koja su, do malopre živa na zemlji a sada mrtva, doletela do Orlovog kljuna kao jato mrtva, doletela da se susretnu sa svojim sopstvenikom, razlogom što su živeli. Orao razmršuje ove plamičke, izravnuje ih, kao što štavilac rasteže kožu, i onda ih guta; jer svesnost je Orlova hrana.

* * *

U Orlu, toj sili koja vlada sudbinom svih živih bića, ogledaju se jednako i isto-vremeno sva ta živa bića. Stoga nema načina da se ljudi mole Orlu, da traže usluge, da se mole za milost. Ljudski deo Orla suviše je nevažan da pokrene celinu.

* * *

Svakom živom biću data je moć, ako ono želi, da nađe izlaz ka slobodi i prođe kroz njega. Očito je da je vidovnjaku koji *vidi* izlaz, i stvorenjima koja prolaze kroz njega, Orao dao taj dar da bi ovekovečio svesnost.

* * *

Preći u slobodu ne znači večni život kako se večnost obično shvata – to jest, kao večni život. Umesto toga, ratnici mogu da zadrže svesnost, koja se obično napušta u trenutku umiranja. U trenutku prelaska telo se u celini ozaruje znanjem. Sva-ka ćelija odjednom postaje svesna sebe i takođe svesna sveukupnosti tela.

* * *

Orlov dar slobode nije poklon, nego prilika da dobijemo priliku.

* * *

Ratnik nije nikada pod opsadom. Biti pod opsadom znači da čovek ima ličnih poseda koji mogu da se izoluju. Ratnik nema ništa na svetu osim nepogrešivosti, a nepogrešivost ne može da se ugrozi.

* * *

Prvi princip umeća traganja jeste da ratnici biraju bojno polje. Ratnik nikada ne ide u bitku, a da ne zna kakva je okolina.

* * *

Odbaciti sve nepotrebno drugi je princip umeća traganja. Ratnik ne komplikuje stvari. Njegov cilj je da bude jednostavan. Koristi svu koncentraciju koju ima da odluči da li da uđe u bitku ili ne, jer svaka bitka je bitka za njegov život. Ovo je treći princip umeća traganja. Ratnik mora da bude voljan i spreman da se poslednji put odupre ovde i sada. Ali ne zbrda-zdola.

* * *

Ratnik se opušta i napušta sam sebe; ne plaši se ničega. Tek onda će sile koje vode ljudska bića da mu otvore put i pomognu. Tek onda. To je četvrti princip umeća traganja.

* * *

Kada se suoče sa nelogičnostima sa kojima ne mogu da se izbore, ratnici se povlače na trenutak. Puste da im misli lutaju. Ispune vreme nečim drugim. Sve bi moglo da bude od koristi. To je peti princip umeća traganja.

* * *

Ratnici sažimaju vreme; ovo je šesti princip umeća traganja. Čak se i časak računa. U bici za život, sekund je večnost, večnost koja može da odluči ishod. Ratnicima je cilj da uspeju, i zato sažimaju vreme. Ratnici ne gube ni časka.

* * *

Da bi primenio sedmi princip umeća traganja, čovek mora da primeni ostalih šest: tragač koji vreba nikada se ne ističe u prvi plan. Uvek posmatra iza kulisa.

* * *

Primena ovih principa donosi tri rezultata. Prvi je taj što tragači nauče da nikada sebe ne uzimaju za ozbiljno; nauče da se smeju sebi. Ako se ne plaše da ispadnu budale, mogu da obmanu svakoga. Drugi je taj što se nauče bezgraničnom strpljenju. Oni se nikada ne žure; nikada se ne grizu. A treći je taj što se nauče bezgraničnom strpljenju da improvizuju.

* * *

Ratnici se suočavaju sa nadolazećim vremenom. Obično se suočavamo sa vremenom dok odmiče od nas. Samo ratnici mogu to da izmene i da se suoče sa vremenom dok im se primiče.

* * *

Ratnici imaju samo jedno na umu: svoju slobodu. Umreti i završiti u kljunu Orla nije nikakav izazov. S druge strane, vrzmati se oko Orla i biti slobodan krajnja je smelost.

* * *

Kada ratnici govore o vremenu, ne pričaju o nečemu što se meri otkucajima časovnika. Vreme je suština pažnje; Orlove emanacije sačinjene su od vremena; a pravo govoreći, kada ratnik uđe u druge vidove suštine, upoznaje se sa vremenom.

* * *

Ratnik više ne može da jadikuje, a njegov jedini izraz patnje je drhtaj koji dolazi iz samih dubina svemira. To je kao da je jedna od Orlovihi emanacija sačinjena od čiste patnje, a kada dotakne ratnika, njegov drhtaj je beskrajan.

Komentar

Prožimalo me je divno osećanje dok sam pregledao citate izvadene iz *Orlovog dara*. Odmah sam osetio čvrsti kalem *namere* šamana starog Meksika kako deluje snažnije nego ikada. Tada sam znao, bez tračka sumnje, da citatima iz ove knjige vlada njihov *točak vremena*. Osim toga, znao sam da se tako dešavalo sa svim što sam u prošlosti uradio, poput pisanja *Orlovog dara*, i da je tako sa svim što radim, kao i sa pisanjem ove knjige.

Pošto nisam u stanju da razjasnim ovo pitanje, jedino preostalo rešenje jeste da ga ponizno prihvatim. Čarobnjaci drevnog Meksika zaista su koristili drugi kognitivni sistem, a iz jedinica tog kognitivnog sistema, još i sada mogu da utiču na najpozitivniji, poletniji način.

Zahvaljujući naporima Florinde Matus, koja me je zainteresovala za učenje varijanti standardnih šamanističkih tehnika koje su razvili drevni šamani, kao što je re-

kapitulacija, sagledao sam, na primer, svoja iskustva sa don Huanom silinom koju nikada ne bih mogao ni da zamislim. Veći deo moje knjige, *Orlovog dara*, proističe iz takvih pogleda koje sam stekao o don Huanu Matusu.

Za don Huana Matusa, rekapitulirati je značilo ponovo doživeti i ponovo urediti sve u životu u jednom dahu. Nikada se nije brinuo o detaljima razrađenih varijacija te drevne tehnike. S druge strane, Florinda je imala potpuno drugačiju obazrivost. Provela je mesece učeći me da uđem u vidove rekapitulacije koje ni dan-danas nisam u stanju da razjasnim.

„To doživljavaš silinu ratnika”, objašnjavala je. „Tehnike su tu. Pa šta. Najvažniji je čovek koji ih koristi i njegova čežnja da ih do kraja sledi.”

Rekapitulacija don Huana u Florindinom stilu izrodila je pogled na don Huana sa najoštrije izraženim detaljima i značenjem. Bilo je neizmerno moćnije nego razgovor sa samim don Huanom. Florindin pragmatizam mi je omogućio zadivljujuće uvide u praktične mogućnosti koje se ni najmanje nisu odnosile na naguala Huana Matusa. Budući da je bila istinski pragmatična, Florinda nije imala iluzija o sebi, ni snova o veličini. Govorila je da je oračica

koja ne može sebi da priušti nijedan izlazak iz brazde.

„Ratnik mora da ide jako polako”, savetovala je, „i iskoristi svaku raspoloživu pojedinost na ratničkom putu. Jedna od najdivnijih pojedinosti je sposobnost koju svi imamo, kao ratnici, da nepokolebljivom snagom usredsredimo pažnju na doživljene događaje. Ratnici mogu da je usredsrede čak i na ljude koje nisu nikada sreli. Krajnji ishod ovog usredsređivanja uvek je isti. Rekonstruiše prizor. Čitavi obrasci ponašanja, zaboravljeni ili novi novcati, otvaraju se ratniku. Treba da pokušaš.”

Poslušao sam njen savet i, naravno, usredsredio sam se na don Huana, i setio sam se svega što se desilo u bilo kom datom trenutku. Setio sam se i detalja koje nisam bio dužan da zapamtim. Zahvaljujući Florindinom trudu, uspeo sam da rekonstruišem ogromne sekvence rada sa don Huanom, kao i detalje od presudne važnosti koji su mi potpuno promakli.

Duh citata iz *Orlovog dara* bio mi je veoma uzbudljiv zato što su citati otkrivali jak naglasak koji je don Huan stavljao na pojedinosti svog sveta, na put ratnika kao otelovljenje ljudskog dostignuća. Ta energija je nadživela njegovu ličnost, i bila je življa nego ikada. Ponekad sam iskreno

osećao da don Huan nije ni otišao. Stigao sam dotle da ga zaista čujem kako se kreće oko kuće. Pitao sam Florindu o tome.

Rekla je: „O, to nije ništa. To samo praznina naguala Huana Matusa pokušava da te dotakne, bez obzira na to gde je njegova svesnost u ovom trenutku.”

Njen odgovor me je zbunio, privukao i obeshrabrio kao nikada. Iako je Florinda bila najbliža osoba nagualu Huanu Matusu, bili su zaprepašćujuće različiti. Zajednička im je bila praznina ličnosti. Više nisu bili ljudi. Don Huan Matus nije postojao kao ličnost. Ali ono što je postojalo umesto njegove ličnosti bio je niz priča, a svaka od njih se odnosila na situaciju o kojoj je raspravljao, poučnih priča koje su nosile oznaku njegove trezvenosti i umerenosti.

Florinda je bila ista; imala je priča i priča. Ali njene priče bile su o ljudima. Bile su kao viši oblik čavrljanja, ili čavrljanje uzdignuto, zahvaljujući njenoj bezličnosti, na nezamislive visine delotvornosti i užitka.

„Hoću da ispitaš jednog čoveka koji izuzetno mnogo liči na tebe”, rekla mi je jednog dana. „Hoću da ga rekapituliraš kao da ga poznaješ čitav život. Ovaj čovek bio je neprevaziđen u stvaranju naše loze. Zove se Elias, nagual Elias. Ja ga zovem ‘nagual koji je izgubio nebo’.

„Priča se da je naguala Elijasa podigao jedan jezuita, koji ga je učio da čita i svira klavičembalo. Učio ga je latinski. Nagual Elias je znao da čita Sveto pismo na latinskom tečno kao bilo koji učenjak. Sudeći mu je bilo da postane sveštenik, ali bio je Indijanac, a Indijanci se u to doba nisu uklapali u crkvenu hijerarhiju. Izgledali su odveć zastrašujuće, mrko, indijanski. Sveštenici su bili iz viših društvenih klasa, potomci Španaca, bele kože, plavih očiju; bili su stasiti, naočiti. U poređenju sa njima, nagual Elias je bio pravi medved, ali se dugo trudio, podstaknut učiteljevim obećanjem da će se Bog pobrinuti da bude rukopoložen.

„Bio je crkvenjak u hramu gde je njegov učitelj bio paroh, u koji je jednog dana ušla prava veštica. Zvala se Amalija. Kažu da je bila nepredvidljiva. Bilo kako bilo, završilo se na tome da je zavela jednog crkvenjaka, koji se tako duboko, tako beznađežno zaljubio u Amaliju da je dospao u kolibu jednog naguala. Na kraju je postao nagual Elias, osoba na koju se može računati, obrazovan, načitan. Izgleda da je utočište naguala stvoreno za njega. Dovoljavalo mu je anonimnost i delotvornost koje su mu poricali u svetu.

„Bio je sanjar, i tako dobar u tome da je pokrивao najskrovitija mesta svemira u bestelesnom stanju. Ponekad je čak vraćao predmete koji su mu zapali za oko zbog njihovog izgleda, predmete koji su bili ne-shvatljivi. Zvao ih je 'izumima.' Imao ih je čitavu zbirku.

„Želim da usredsrediš pažnju rekapitulacije na te izume”, zapovedila mi je Florinda. „Želim da ih na kraju njušiš, pipáš rukama, iako ih nikada nisi video osim preko ovoga što ti sada pričam. Ovako se usredsrediti znači ustanoviti tačku gledišta, kaò u algebarskoj jednačini u kojoj se nešto računa pomoću trećeg elementa. Moći ćeš da vidiš naguala don Huana Matusa savršeno jasno, koristeći nekog drugog kao tačku oslonca.”

Glavnina knjige *Orlov dar* je temeljno preispitivanje onoga što mi je don Huan uradio dok je bio na ovom svetu. Pogledi koje sam stekao o don Huanu zahvaljujući novim veštinama rekapitulacije – koristeći naguala Elijasa kao uporišnu tačku – bili su neizmerno dublji od bilo kakvih pogleda koje sam stekao o njemu dok je bio živ. Pogledima rekapitulacije u koje sam se upustio nedostajala je toplina živih, ali umesto toga imali su preciznost i tačnost neživih stvari koje mogu da se ispituju do mile volje.

CITATI IZ „UNUTRAŠNJEG OGNJA”

Nema potpunosti bez tuge i žudnje, jer bez njih nema trezvenosti, nema dobrote. Mudrost bez dobrote i znanje bez trezvenosti beskorisni su.

* * *

Osećanje sopstvene važnosti je čovekov najveći neprijatelj. Ono što ga iscrpljuje jeste osećaj da čoveka vredaju dela i nedela njegovih prijatelja. Osećanje sopstvene važnosti zahteva od čoveka da provede veći deo života uvređen zbog nečega ili nekoga.

* * *

Da bi sledio put znanja, čovek mora da bude veoma maštovit. Na putu znanja ništa nije jasno kao što bismo želeli da bude.

* * *

Ako vidovnjaci mogu da izdrže dok se suočavaju sa sitnim mučiteljima, sigurno mogu nekažnjeno da se suoče sa nepoznatim, a mogu čak i da podnesu prisustvo ne-saznatljivog.

* * *

Ono što izgleda prirodno je pomisao da ratnik koji može da izdrži pred nepoznatim sigurno može nekažnjeno da se suoči sa sitnim mučiteljima. Ali to nije nužno tako. Izvanredne ratnike drevnih vremena uništilo je oslanjanje na ovu pretpostavku. Ništa ne može da smiri duh ratnika kao izazov da se bave nemogućim ljudima na moćnim položajima. Samo pod ovim uslovima ratnici mogu da steknu trezvenost i mirnoću da podnesu pritisak nepojmljivog.

* * *

Nepoznato je nešto što je sakriveno od čoveka, okruženo možda zastrašujućim kontekstom, ali što je, uprkos svemu, u njegovom okruženju. Nepoznato postaje poznato u određeno vreme. S druge strane, nepojmljivo je ono neopisivo, nezamislivo, neostvarivo. To je nešto što nam nikada neće biti znano, a opet je tu, zaslepljujuće u svojoj veličini.

* * *

Mi opažamo. To je nepobitna činjenica. Ali ono što opažamo nije činjenica iste vrste, jer spoznajemo to što opažamo.

* * *

Ratnici kažu da mislimo da tamo postoji svet predmeta samo zbog naše svesnosti. Ali ono što je zaista tamo jesu Orlove emanacije, fluidne, zauvek u pokretu, a opet nepromenjene, večite.

* * *

Najveća greška neiskusnih ratnika leži u tome što su voljni da zaborave čudesnost onoga što *vide*. Ophrvava ih to što *vide* i veruju da je važna njihova genijalnost. Iskusan ratnik mora da bude uzor discipline da bi prevladao skoro nepobedivu mlitavost našeg ljudskog stanja. Važnije od samog *viđenja* je ono što ratnici rade sa onim što *vide*.

* * *

Jedna od najjačih sila u životu ratnika je strah, jer ih podstiče da uče.

* * *

Za vidovnjaka istina je da se sva živa bića bore da umru. Ono što zaustavlja smrt je svesnost.

* * *

Nepoznato je zauvek prisutno, ali je van mogućnosti naše normalne svesnosti. Nepoznato je suvišan deo običnog čoveka. A suvišno je zato što običan čovek nema dovoljno slobodne energije da ga pojmi.

* * *

Najveća greška ljudskih bića jeste ostati vezan za ustrojstvo razuma. Razum se ne odnosi prema čoveku kao prema energiji. Razum se odnosi prema instrumentima koji stvaraju energiju, ali se u razumu nika da nije istinski javila pomisao da smo bolji od instrumenata: mi smo organizmi koji stvaraju energiju. Mi smo iskre energije.

* * *

Ratnici koji namerno dostižu potpunu svesnost prizor su za pamćenje. To je trenutak kada gore iznutra. Unutrašnji organ ih proždire. A u punoj svesnosti slobodno se stapaju sa emanacijama Orla i uranjaju u večnost.

* * *

Kada se postigne *unutrašnje ćutanje*, sve je moguće. Možemo prestati da pričamo sami sa sobom ako upotrebimo u dlaku isti metod koji se koristio da nas nauči

da pričamo sa sobom; učili su nas na silu i odlučno, i tako to moramo da zaustavimo; na silu i odlučno.

* * *

Nepogrešivost počinje jednim jedinim delom koje mora da bude namerno, jasno određeno i stalno. Ako se to delo ponavlja dovoljno dugo, čovek stiče utisak nepokolebljive *namere*, koja može da se primeni na bilo šta drugo. Ako se to postigne, put je čist. Jedno će voditi drugome dok ratnik ne shvati svoju punu snagu.

* * *

Tajna svesnosti je tama. Ljudska bića odišu tom tajnom, stvarima koje su neobjašnjive. Sagledavati sebe na bilo koji način suludo je. Tako ratnik ne umanjuje tajnu čoveka pokušavajući da je objasni.

* * *

Postoje dve vrste ostvarenja. Jedna je samo čavrljanje, veliki izlivi osećanja i ništa više. Druga je proizvod pomeranja tačke spajanja; nije vezana za izliv osećanja, nego za akciju. Osećajna ostvarenja dolaze mnogo godina nakon što su ratnici upotrebom učvrstili nove položaje tačaka spajanja.

* * *

Najgore što može da nam se dogodi jeste to što moramo da umremo, a pošto je to naša nepromenljiva sudbina, slobodni smo; oni koji su sve izgubili više nemaju čega da se plaše.

* * *

Ratnici se ne zapućuju u nepoznato iz pohlepe. Pohlepa uspeva samo u svetu običnih dešavanja. Da se upusti u tu zastrašujuću samoću nepoznatog, čovek mora da ima nešto više od pohlepe – ljubav. Čoveku treba ljubavi za životom, za smicalicom, za tajnom. Čoveku treba nezajažljiva radožnalost i smelost u izobilju.

* * *

Ratnik razmišlja samo o tajnama svesnosti; samo tajna je važna. Mi smo živa bića; moramo da umremo i napustimo svesnost. Ali kada bismo mogli da promenimo i tračak toga, kakve tajne bi morale da nas čekaju? Kakve tajne!

Komentar

Unutrašnji oganj kao knjiga bila je još jedna krajnja posledica uticaja Florinde Matus na moj život. Navodila me je da se ovaj put usredsredim na don Huanovog učitelja, naguala Hulijana. I Florinda i moje detaljno usredsređivanje na tog čoveka otkrili su mi da je nagual Hulijan Osorio bio glumac od velikog značaja – ali više od glumca, bio je razvratnik, zainteresovan isključivo za zavođenje žena, bilo kakvih žena sa kojima je dolazio u dodir tokom pozorišnih predstava. Bio je tako silno razvratnik da ga je naposljetku izdalo zdravlje i oboleo je od tuberkuloze.

Njegov učitelj, nagual Elias, zatekao ga je jednog popodneva kako zavodi ćerku jednog bogatog zemljoposjednika. Usled naprezanja glumac je prokrvario, a krvarenje je postalo tako obilno da je dospelo u smrtnu opasnost. Florinda je rekla da je nagual Elias *video* da nema načina da mu po-

mogne. Bilo je nemoguće izlečiti glumca, i jedino što je mogao kao nagual da učini bilo je da zaustavi krvarenje, što je i učinio. Tada je ugledao povoljnu priliku da glumcu da predlog.

„U pet ujutro krećem u planine”, reče. „Budi na ulazu u grad. Nemoj da ne dođeš. Ako ne dođeš, umrećeš, i to ranije nego što misliš. Jedina ti je nada da pođeš sa mnom. Neću te nikada izlečiti, ali ću uspeti da skrenem tvoj neumitni put u bezdan koji označava kraj života. Svi smo mi ljudska bića i neumitno dođemo u taj bezdan pre ili posle. Preusmeriću tvoj hod na ogromno prostranstvo duž te provalije, bilo sleva, bilo zdesna. Sve dok ne padneš, živećeš. Nikada ti neće biti dobro, ali ćeš živeti.”

Nagual Elijas nije polagao velike nade u glumca, koji je bio lenj, aljkav, samopovladljiv, možda čak i kukavica. Dobrano se iznenadio kada je sutradan u pet zatekao glumca kako ga čeka na izlazu iz grada. Poveo ga je u planine, i na kraju, glumac je postao nagual Hulijan – čovek koji nikada nije izlečen od tuberkuloze, ali koji je dočekao starost od možda sto sedam godina, uvek hodajući po ivici ponora.

„Naravno, tebi je od ogromne važnosti”, rekla mi je Florinda jednom, „da ispi-

taš hod naguala Hulijana duž ivice ponora. Naguala Huana Matusa nije uopšte zanimalo ništa od toga. Njemu je sve to bilo suvišno. Ti nisi talentovan kao nagual Huan Matus. Ništa ne sme da bude suvišno tebi kao ratniku. Moraš da se prepustiš mislima, osećanjima, idejama čarobnjaka drevnog Meksika.”

Florinda je imala pravo. Ja nisam veličanstven kao nagual Huan Matus. I kako je rekla, ništa ne sme da mi bude suvišno. Treba mi svaki oslonac, svaka slamka. Nisam mogao da dopustim sebi da prenebregnem bilo kakvo razmišljanje ili ideju čarobnjaka starog Meksika, bez obzira koliko usiljeni izgledali.

Ispitivanje hoda naguala Hulijana duž ivice ponora značilo je da sposobnost da usredsredim prisećanje može da se proširi i na osećanja koja je nagual Hulijan imao u vezi sa svojom najneobičnijom borbom da preživi. Do srži me je zaprepastilo saznanje da je borba tog čoveka bila neprestana bitka, praćena njegovim uobičajenim zastrašujućim povlađivanjem i njegovom nesvakidašnjom pohotljivošću u sukobu sa njegovom strogom privrženošću da preživi. Njegova borba nije bila sporadična; bila je to veoma dugotrajna, disciplinovana borba za očuvanje ravnoteže. Hod po ivici pono-

ra značio je bitku ratnika podignutu na takav stepen da je svaki sekund bio važan. Jedan jedini trenutak slabosti, i nagual Huli-
lijan bi se stropoštao u taj bezdan.

Ipak, ako bi zadržao pogled, pažnju, interes usredsređene na ono što je Florinda zvala ivicom ponora, pritisak bi popustio. Ma šta da je gledao, nije bilo beznadežno kao ono što je gledao kada ga stare navike spopadnu. Činilo mi se kada sam u tim trenucima posmatrao naguala Hulijana da rekapituliram drugačijeg čoveka; čoveka mirnijeg, usamljenijeg, sabranijeg.

CITATI IZ „MOĆI TIŠINE”

Ratnik se ne uči šamanizmu dok vreme prolazi; pre će biti da se uči kako da štedi energiju dok vreme prolazi. Ova energija će mu omogućiti da upravlja nekim energetskim poljima koja su mu obično nepristupačna. Šamanizam je stanje svesti, sposobnost korišćenja energetskih polja koja se ne koriste dok opažamo svakodnevni život koji poznajemo.

* * *

U svemiru postoji neizmerna, neopisiva sila koju šamani zovu *namera*, i apsolutno sve što postoji u celom kosmosu povezano je sa *namerom* pomoću beočuga. Ratnici nastoje da shvate, objasne i iskoriste taj beočug. Posebno nastoje da ga očiste od otupljujućih posledica koje su izazvale obične brige njihovog svakodnevnog života. Šamanizam se na ovom nivou može de-

finisati kao proces čišćenja beočuga čoveka i *namere*.

* * *

Šamane nužno zanima njihova prošlost, ali ne njihova lična prošlost. Za šamane njihova prošlost je ono što su drugi šamani u minulim danima postigli. Prizivaju u pomoć njihovu prošlost da bi našli oslonac. Samo šamani istinski traže oslonac u prošlosti. Za njih postavljanje oslonca predstavlja priliku da ispituju *nameru*.

* * *

I običan čovek ispituje prošlost. Ali on ispituje ličnu prošlost, iz ličnih razloga. Odmerava sebe naspram prošlosti, bilo da je to njegova lična prošlost ili prošlo znanje njegovog vremena da bi našao opravdanje za svoje trenutno ili buduće ponašanje, ili da sebi postavi uzor.

* * *

Duh se uvek pojavljuje ratniku. Bilo kako bilo, ovo nije cela istina. Cela istina je da se duh pokazuje svakome jednakom snagom i trajnošću, ali samo ratnici su trajno spremni na takva otkrovenja.

* * *

Ratnici govore o šamanizmu kao o čarobnoj, tajanstvenoj ptici koja je zastala u letu da bi čoveku dala nadu i cilj; ratnici žive pod krilom te ptice, koju zovu *pticom mudrosti*, *pticom slobode*.

* * *

Za ratnika je duh apstraktan pojam samo zato što to zna a da i ne kaže, čak i da ne pomisli. To je za njega apstraktan pojam jer ne može da zamisli šta je duh. Pa opet, bez najmanje prilike ili žudnje da ga razume, ratnik upravlja duhom. Prepoznaje ga, priziva, mami, upoznaje se sa njim, i to pokazuje delima.

* * *

Veza običnog čoveka sa *namerom* gotovo je mrtva, i ratnici počinju sa beočugom koji je beskoristan, jer ne odgovara spontano. Da bi oživali tu kariku, ratnicima treba čvrst, tačan naum – posebno stanje uma zvano *nepokolebljiva namera*.

* * *

Čovekova moć je neizmerna; smrt postoji samo zato što je imamo kao *nameru* od dana našeg rođenja. *Namera* smrti može da se odgodi menjanjem položaja žižne tačke.

* * *

Umeće traganja je učenje svih smicalica u prerušavanju, i tako dobro učenje da niko neće znati da si prerušen. Zato treba da budeš nemilosrdan, lukav, strpljiv i blag. Nemilosrdnost ne sme da bude grubost, lukavstvo ne sme da bude okrutnost, strpljenje ne sme da bude nemar, i blagost ne sme da bude glupost.

* * *

Ratnici imaju druge namere za svoje postupke, koje nemaju veze sa ličnom dobiti. Običan čovek dela samo ako ima prilike da se okoristi. Ratnici ne delaju za korist, nego za duh.

* * *

Šamanski vidovnjaci davnih vremena su pomoću *viđenja* prvo otkrili da bilo kakvo neobično ponašanje izaziva podrhtavanje u žižnoj tački. Ubrzo su otkrili da, ako se neobično ponašanje sistematično vežba i mudro usmeri, na kraju primorava žižnu tačku da se pomeri.

* * *

Nemušta spoznaja nije ništa drugo do neposredan kontakt sa *namcrom*.

* * *

Šamanizam je put povratka. Ratnik se pobedonosno vraća duhu, sišavši u pakao. A iz pakla donosi trofeje. Razumevanje je jedan od njegovih trofeja.

* * *

Ratnici, budući da su tragači, savršeno razumeju ljudsko ponašanje. Razumeju, na primer, da su ljudska bića stvorenja ustrojstva. Poznavanje prednosti i mana pojedinog ustrojstva jeste ono što čoveka čini učenim ili iskusnim na njegovom polju.

* * *

Ratnici znaju da kada prosečnu osobu izda ustrojstvo, ta osoba ili usavrši svoje ustrojstvo ili se njen svet introspekcije sruši. Prosečna osoba je sposobna da uključi nove elemente u svoje ustrojstvo ako se ti novi elementi ne suprotstavljaju redu ustrojstva koji se podrazumeva. Ali, ako se elementi suprotstavljaju tom redu, um te osobe se rastura. Ustrojstvo je um. Ratnici računaju na ovo kada pokušavaju da razbiju ogledalo introspekcije.

* * *

Ratnici nikada ne mogu da sagrađe most da spoje sve ljude sveta. Ali, ako rat-

nici tako žele, moraju da sagrade most da spoje ratnike.

* * *

Da bi tajne šamanizma približio svima, duh mora da side na bilo koga zainteresovanog. Duh samim svojim prisustvom pomera čovekovu žižnu tačku na posebno mesto. Ovo određeno mesto poznato je šamanima kao *mesto bez samilosti*.

* * *

Nema zaista nikakvog postupka vezanog za pomeranje žižne tačke na mesto bez samilosti. Duh dodiruje osobu, i njena žižna tačka se pomera. I ništa više.

* * *

Ono što nam treba da bismo dozvolili magiji da nas obuzme jeste da odagnamo sumnje iz uma. Kada se sumnje odagnaju, sve je moguće.

* * *

Čovekove mogućnosti su tako ogromne i tajanstvene da su ratnici, umesto da o njima razmišljaju, odabrali da ih istražuju, bez nade da će ikada da ih razumeju.

* * *

Sve što ratnici rade posledica je kretanja njihovih žižnih tačaka, a tim kretanjem upravlja količina energije koju ratnici imaju pod kontrolom.

* * *

Bilo kakvo kretanje žižne tačke predstavlja uzmicanje od preterane zaokupljenosti pojedinačnim bićem. Šamani veruju da položaj žižne tačke od savremenog čoveka čini ubilačkog egoistu, biće potpuno opsednuto sobom. Izgubivši nadu da će ikada više da se vrati izvoru svega, običan čovek traži utehu u svojoj sebičnosti.

* * *

Suština puta ratnika je odbacivanje osećanja sopstvene važnosti. I sve što ratnici rade usmereno je ka postizanju ovog cilja.

* * *

Šamani su razotkrili osećanje sopstvene važnosti i otkrili da je to samosažaljenje koje se izdaje za nešto drugo.

* * *

U svakodnevnom životu čovekova reč ili odluka mogu veoma lako da se opozovu. Jedino neopozivo u svakodnevnom životu jeste smrt. U šamanskom svetu, s dru-

ge strane, normalna smrt može da se povuče, ali ne i šamanska reč. U šamanskom svetu odluke ne mogu da se menjaju ili ispravljaju. Kada se donesu, stoje doveka.

* * *

Jedna od najuzbudljivijih stvari u vezi sa ljudskim stanjem jeste jeziva veza između gluposti i introspekcije. Glupost tera običnog čoveka da odbaci sve što se ne uklapa u njegova introspektivna očekivanja. Na primer, kao obični ljudi, slepi smo pred najvažnijim saznanjem dostupnim ljudskom biću: postojanjem žižne tačke i činjenicom da se ona pokreće.

* * *

Kada se racionalan čovek čvrsto drži predstave o sebi, on tada obezbeđuje duboko razmišljanje. Prenebregava to da šamanizam nije bajalice ili hokus-pokus, nego sloboda da potraži ne samo svet uzet za gotovo, već i nešto drugo što je ljudski moguće postići. Trese se od straha i na samu pomisao o slobodi. A sloboda mu je pred nosom.

* * *

Čovekova nevolja leži u tome što sluti svoje skrivene mogućnosti, ali ne usuduje

se da ih koristi. Zato ratnici kažu da je čovekov pristanak na sredini između njegove gluposti i neznanja. Čoveka treba sada, više nego ikada, učiti novim idejama koje imaju veze isključivo sa njegovim unutrašnjim svetom – šamanskim idejama, ne društvenim idejama, idejama koje pripadaju čoveku pred napoznatim, pred ličnom smrću. Sada, više nego ikada drugom, treba ga učiti tajnama žižne tačke.

* * *

Duh sluša samo kada govornik govori gestovima. A gestovi ne znače znakove ili telesne pokrete, nego dela istinske neusiljenosti, dela darežljivosti, raspoloženja. Kao dobar gest prema duhu, ratnici daju sve od sebe i tiho ga nude apstraktnom.

Komentar

Poslednja knjiga koju sam uopšte napisao o don Huanu kao neposrednu posledicu vođstva Florinde Matus naslovljena je *Moć tišine*, kako ju je nazvao moj urednik; moj naslov je bio *Unutrašnja tišina*. U vreme kada sam radio na knjizi, pogledi šamana starog Meksika postali su mi veoma apstraktni. Florinda je dala sve od sebe da me udalji od apstraktnog. Pokušala je da preusmeri moju pažnju na različite vidove starih šamanističkih tehnika, ili je pokušala da me zabavi zaprepašćujući me skandaloznim ponašanjem. Ali ništa nije bilo dovoljno da me skrene sa mog neurnitnog puta.

Moć tišine je intelektualni pregled misli šamana starog Meksika, pod njihovom najapstraktnijom maskom. Dok sam radio sam na knjizi, nadahnulo me je raspoloženje tih ljudi, njihova čežnja da saznaju više na tobože razuman način. Florinda mi je

objasnila da su se na kraju ti šamani jako ohladili i udaljili. Ništa toplo za njih više nije postojalo. Bili su odlučni u potrazi: njihova hladnoća kao ljudi bila je nastojanje da pariraju hladnoći večnosti. Pošlo im je za rukom da izmene ljudske oči da bi parirali hladnim očima nepoznatog.

Osetio sam ovo u sebi, i očajnički sam pokušao da promenim tok događaja. Još nisam uspeo u tome. Misli su mi postajale sve više i više nalik mislima tih ljudi na kraju njihove potrage. Nije da se ne smajem. Naprotiv, moj život je beskrajna radost. Ali, istovremeno je i beskrajna, nemilosrdna potraga. Beskonačnost će me progutati, i želim da to spremno dočekam. Ne želim da me beskonačnost rasprši u ništavilo zato što gajim ljudske vrednosti, toplu naklonost, veze, ma kako slabe bile. Više nego išta na svetu, želim da budem kao ti ljudi. Nikada ih nisam poznavao. Jedinu šamani koje sam poznavao bili su don Huan i njegovi prijatelji, a ono što su oni izražavali bila je sušta suprotnost hladnoći koju naslućujem u tim neznancima.

Zahvaljujući uticaju koji je Florinda izvršila na moj život, postigao sam zavidan uspeh u učenju kako da održim budnu pažnju na raspoloženju ljudi koje nisam nikada poznavao. Usredsredio sam rekapitulaci-

onu pažnju na raspoloženje tih šamana, i usisan sam u njega bez nade da ću se ikada izvući iz njihovog zagrljaja. Florinda nije verovala da je moje stanje konačno. Povlađivala mi je, i tome se otvoreno smejala.

„Tvoje stanje se samo čini konačno”, rekla mi je, „ali nije.” Kucnuće čas kada ćeš promeniti stavove. Možda ćeš da odbaciš svaku misao o šamanima starog Meksika. Možda ćeš čak i da napustiš misli i poglede samih šamana sa kojima si tako tesno sarađivao, kao sa nagualom Huanom Matusom. Možda i odbiješ njegovo biće. Videćeš. Ratnik nema ograničenja. Njegov osećaj za improvizaciju tako je oštar da će da razvije shvatanje ni iz čega, ali ne samo prazna shvatanja; pre će biti nešto korisno, pragmatično. Videćeš. Nije da ćeš da ih zaboraviš, ali u jednom trenutku, pre nego što se baciš u ponor, ako imaš hrabrosti da hodaš po njegovoj ivici, ako imaš smelosti da je se držiš, onda ćeš doći do ratničkih zaključaka o redu i stabilnosti koji ti neizmerno više odgovaraju nego ustaljene navike šamana starog Meksika.”

Florindine reči bile su poput nekog dobrog predskazanja punog nade. Možda je imala pravo. Naravno da je imala pravo tvrdeći da ratnikove mogućnosti nemaju

granica. Jedini nedostatak je taj što, da bih stekao drugačije uređen pogled na svet i sebe, pogled još prilagođeniji svojoj naravi, moram da hodam duž ivice ponora, a sumnjam da imam smelosti i snage da postignem taj podvig.

Ali, ko zna?